

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta
Katedra politologie a společenských věd

Bc. Simona Srncová

**Europeizácia českej poľnohospodárskej politiky
po vstupe Českej republiky do Európskej únie**

Diplomová práca

Vedúci práce: Mgr. et Mgr. Ondřej Filipec, Ph.D.,

Olomouc 2016

Čestné prehlásenie a súhlas so spracovaním osobných údajov

Prehlasujem, že som túto diplomovú prácu vypracovala samostatne na základe uvedených citovaných zdrojov.

Zároveň svojím podpisom potvrdzujem, že súhlasím so spracovaním osobných údajov.

V Olomouci dňa 27.6. 2016

.....

Simona Srncová

Pod'akovanie

Ďakujem vedúcemu diplomovej práce Mgr. et Mgr. Ondřejovi Filipcovi, Ph.D., za vedenie práce. Pomoc pri vypracovaní, jeho odborné rady a komentáre prispeli nemalou mierou k zvýšeniu kvality obsahu diela.

Zoznam skratiek

ČSÚ	Český statistický úrad
EAFRD	Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka
EAGGF	Európsky poľnohospodársky riadiaci a garančný fond
EAGRD	Európsky poľnohospodársky záručný fond
EHS	Európske hospodárske spoločenstvo
ES	Európske spoločenstvo
ESUO	Európske spoločenstvo pre uhlie a oceľ
FADN CZ	Poľnohospodárska účtovná dátová sieť ČR
FAO	Organizácia pre výživu a poľnohospodárstvo
GATT	Všeobecná dohoda o clách a obchode
JRD	Jednotné roľnícke družstvo
MFČR	Ministerstvo financií ČR
MZČR	Ministerstvo poľnohospodárstva ČR
NATO	Severoatlantická aliancia
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
PRV	Program rozvoja vidieka
SAPS	Jednotná platba na plochu
SES	Zmluva o založení Európskeho spoločenstva
SFEU	Zmluva o fungovaní Európskej únie
SPP EÚ	Spoločná poľnohospodárska politika Európskej únie
SPS	Jednotná platba na farmu
SPÚ	Súhrnný poľnohospodársky účet
SZIF	Štátny poľnohospodársky intervenčný fond
USA	Spojené štáty americké
ÚZEI	Ústav poľnohospodárskej ekonomiky a informácií
WTO	Svetová obchodná organizácia
ZSSR	Sovietsky zväz

Obsah

Úvod.....	7
Obsahové a časové vymedzenie práce	7
Ciele práce, výskumné otázky a hypotézy	8
Teoreticko- metodologický rámec	8
Štruktúra práce	9
Zhodnotenie doterajšieho spracovania témy	10
1. Europeizácia.....	14
1.1 Historický exkurz do vývoja pojmu europeizácie.....	15
1.2 Pluralita konceptu europeizácie	16
1.3 Definícia pojmu europeizácie.....	20
1.4 Dopady europeizácie	21
1.4.1 Europeizácia polity.....	23
1.4.2 Europeizácia politics	24
1.4.3 Europeizácia policy	24
2. Vývoj spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ	27
2.1 Princípy a nástroje spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ	28
2.2 Reformy spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ	29
2.2.1 Mansholtov plán.....	29
2.2.2 Zelená kniha a Delorsov balíček	30
2.2.3 McSharryho reforma	31
2.2.4 Agenda 2000	32
2.2.5 Fischlerova reforma.....	33
2.2.6 Health check - revízia fungovania SPP	34
2.3 Vývoj spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ po roku 2013.....	36
3. Česká poľnohospodárska politika pred vstupom ČR do EÚ.....	39
3.1 Stav českého poľnohospodárstva do roku 1989.....	39
3.2 Transformácia poľnohospodárskej politiky ČR po roku 1989.....	40
3.3 Politická príprava na vstup ČR do EÚ	42
3.3.1 Vyjednávanie v oblasti poľnohospodárstva	43
3.3.2 Prechodné obdobia v oblasti poľnohospodárstva.....	46
4. Česká poľnohospodárska politika po vstupe ČR do EÚ	48
4.1 Finančné nástroje SPP v ČR.....	49
4.1.1 Priame platby.....	50
4.1.2 Podpory v rámci štrukturálnej politiky zameranej na rozvoj vidieka	52
4.1.3 Podpora trhu	53
4.2 Zmeny v ekonomickej situácii v poľnohospodárstve.....	55
Záver.....	57
Zoznam citovaných zdrojov	60
Anotácia	67

Zoznam grafov a tabuliek

Graf č. 1: Vývoj finančných prostriedkov vynakladaných na poľnohospodársky sektor EÚ....	33
Graf č. 2: Príjmy z rozpočtu EÚ na poľnohospodárstvo ČR za obdobie 2004 - 2015.....	49
Graf č. 3: Vývoj priamych platieb v ČR za obdobie 2004 - 2013.....	50
Graf č. 4: Poľnohospodárska produkcia vybraných komodít v ČR v rokoch 2001 - 2010.....	54

Tabuľka č. 1: Súhrn výskumu dvoch generácií europeizácie podľa K. Dysona a Klauza H. Goetzeho.....	17
Tabuľka č. 2: Domáce efekty europeizácie podľa T. Börzel a T. Risseho	23
Tabuľka č. 3: Československé poľnohospodárstvo v rokoch 1950 - 1980	40
Tabuľka č. 4: Vybrané ukazovatele intenzity a produktivity poľnohospodárstva v okolitých krajinách (rok 1990).....	41
Tabuľka č. 5: Právne formy podnikateľského subjektu v rokoch 1990 - 2000 (v percentách). 42	
Tabuľka č. 6: Porovnanie dojednaných kvót so stavom produkcie v ČR (2001).....	44

Úvod

ČR spolu s ďalšími deviatimi štátmi strednej a východnej Európy vstúpila do EÚ 1. mája 2004. Východné rozšírenie sa zaznamenalo do histórie integrácie ako najzložitejšia a najrozsiahlejšia vlna rozšírenia, pretože vzhľadom k hospodársko-politickej minulosti týchto štátov prístupový proces trval podstatne dlhšie. Prijímanie *acquis* tu bolo pomalšie a náročnejšie. Počas prístupových rozhovorov s kandidátskymi krajinami východného rozšírenia sa najzásadnejšie debaty viedli ohľadom oblasti regionálnej poľnohospodárskej politiky, pretože práve tieto oblasti tvoria stále v rozpočte EÚ sféru najväčších výdavkov. Europeizácia českej poľnohospodárskej politiky sa stala dôležitou niekoľko rokov pred vstupom ČR do EÚ a pretrváva dodnes. Za túto dobu sa pomerne hlboko prebádaná téma stala predmetom mnohých stoviek článkov a odborných prác. Z teoretického hľadiska ide o pomerne vyčerpanú tému, ktoré má za sebou dlhý vývoj ako po metodologickej, tak obsahovej stránke a teda poskytuje pomerne malý priestor pre nové objavy. Ide nepochybne o atraktívnu tému a skutočnosť vyčerpanosti nemusí platiť, keď sa preverí vplyv európskych predpisov v konkrétnej krajine. V tomto prípade na poľnohospodársku politiku, konkrétne europeizáciu českej poľnohospodárskej politiky po vstupe ČR do EÚ.

Obsahové a časové vymedzenie práce

ČR od svojho vzniku prejavovala jasné ambície stať sa plnohodnotným členom integrujúcej sa Európy. To ale v sebe obsahovalo isté predpoklady a záväzky, ktoré bolo potrebné splniť. O poľnohospodárskej politike to platilo obzvlášť, pretože SPP EÚ patrí k jednej z najviac integrovaných spoločných politík. Obsahové vymedzenie je rozdelené do štyroch oblastí, ktoré vytvárajú jeden celok. Prvá časť je venovaná europeizácii, jej teoretickému základu, ďalej reformám SPP EÚ a jej dopadom, ktorá má vplyv na českú poľnohospodársku politiku, ktorá je obsahovo najdôležitejšia. Čo sa časového vymedzenia týka, práca je rozdelená na dve časti. Prvá časť je venovaná poľnohospodárskej politike v období do roku 1989 až po politické prípravy vstupu ČR do EÚ. Druhá časť je venovaná tejto politike po vstupe ČR do EÚ v rozmedzí rokov 2004 až 2015 a jej dopadom v ekonomickej a výrobnjej oblasti.

Ciele práce, výskumné otázky a hypotézy

Hlavným cieľom práce je porovnanie podmienok pre poľnohospodárov v období pred vstupom a po vstupe ČR do EÚ a konkretizovať dôsledky procesu europeizácie českej poľnohospodárskej politiky. Vedľajším cieľom práce je analyzovať kľúčové aspekty procesu europeizácie českej poľnohospodárskej politiky. V prípade tejto politiky sa jedná hlavne o oblasť policy, teda obsahovú zložku politiky. Práca si kladie za cieľ odpovedať na dve kľúčové výskumné otázky. V teoretickej oblasti sa práca snaží nájsť odpovede na túto otázku:

1. Aké sú dopady reforiem spoločnej poľnohospodárskej politiky v ČR?

V oblasti praktického dopadu SPP EÚ na českých poľnohospodárov si práca kladie za cieľ nájsť odpoveď na túto otázku:

2. Aké sú dôsledky procesu europeizácie českej poľnohospodárskej politiky v oblasti produkcie vybraných komodít?

Preto, aby bolo možné nájsť ľahšie odpoveď na výskumné otázky, je nutné poodhaliť charakter zmien, ktoré vstupom ČR do EÚ nastali. Z tohto dôvodu sú v rámci tejto otázky overované dve hypotézy:

- a) Reformy SPP smerujú od centrálne direktívneho modelu poľnohospodárskej politiky smerom k trhovému modelu.
- b) Vstup do EÚ sa výrazne neprejavil na kvantite poľnohospodárskej produkcie v ČR, avšak zmenil sa objem finančných prostriedkov v poľnohospodárstve.

Teoreticko- metodologický rámec

Práca je písaná metódou kvalitatívneho výskumu, konkrétne ako prípadová štúdia (*case study*) s prvkami komparácie v niektorých kapitolách. V práci je značný priestor zámerne venovaný teórii europeizácie, ktorá je nevyhnutná najmä pre overenie druhej hypotézy. Vďaka nej je možné pochopiť vplyv inštitúcií EÚ na poľnohospodársku politiku a takisto produkciu, ktorá pramení z vývoja situácie na európskej úrovni. Definícia a klasifikácia europeizácie je považovaná za nevyhnutnú súčasť diplomovej práce a politickej vedy samotnej. Hoci téma práce na prvý pohľad priamo vyzýva k teoretickej úvahe, značný

priestor je tiež venovaný analýze. Prvá a druhá kapitola sa typologicky najviac približujú deskriptívnej výkladovej štúdiu. Výhodami tejto metódy možno považovať, že výsledky sú všeobecne ľahšie zrozumiteľné širšiemu spektru záujemcov. Taktiež zachytávajú unikátne vlastnosti, faktory, okolnosti skúmaných problémov, ktoré sú spravidla ostatnými prístupmi stratené. Veľmi často sú tieto jedinečné vlastnosti kľúčom k porozumeniu celej situácie. Výsledky štúdií sú pevne zakotvené v realite. Môžu byť vykonávané samotným výskumníkom, takže spravidla nevyžadujú žiadny výskumný tím. Na strane druhej, nie je jednoduché vykonávať techniky overovania spoľahlivosti, ako je napríklad nezávislá kontrola *crosschecking*, keďže štúdie sú často príliš založené na subjektívnych interpretáciách. Prípadové štúdie majú sklon ku skresleniam spôsobeným zaujatosťou výskumníka, jeho slabou teoretickou citlivosťou.¹ Tretia a štvrtá kapitola spadá typologicky pod výkladovú prípadovú štúdiu. Práca sa snaží k výskumu pristupovať neutrálne. Aj z tohto dôvodu sú použité pre analýzu dopadov dáta z ČSÚ a primárne zo správ MZČR o stave poľnohospodárstva jednotlivých rokov.

Štruktúra práce

V rámci stanovených výskumných účelov je práca rozdelená na štyri kapitoly. Prvá kapitola sa bližšie zaoberá teoretickým konceptom europeizácie. Pre vymedzenie pojmu nasleduje užšie ukotvenie v rámci definície. Tu je nutné upozorniť, že europeizácia je stále len teoretickým konceptom a množstvo autorov používa rôzne definície. Snahou je vybrať a osvetliť definície iba tých najznámejších a najčastejšie citovaných teoretikov. Ďalej sa kapitola snaží bližšie osvetliť mechanizmus pôsobenia europeizácie na národné štáty a ich následnú reakciu na tento proces. Posledné podkapitoly prvej časti práce sa zaoberajú dopadmi europeizácie v dimenziách polity, politics a policy.

Druhá kapitola sa zaoberá vývojom SPP, jej princípmi a nástrojmi a prevažná časť je venovaná reformám. Na začiatku opisuje situáciu a dôvody samotného vzniku tejto politiky ako aj vysoké finančné zaťaženie rozpočtu EÚ. Vývoj SPP bol poznamenaný v prvom rade skutočnosťou, že poľnohospodárstvo bolo a do značnej miery stále je strategickým sektorom. Kríza z nadvýroby a iracionálny podporný cenový systém, ktorý motivoval poľnohospodárov k vytváraniu ďalšej nadprodukcie sa stal častým predmetom kritiky SPP, ktorú bolo potreba reformovať. Podkapitoly druhej časti sú z tohto dôvodu venované reformám v poľnohospodárskej politike. Vôbec prvý pokus o reformu SPP je z roku 1968 v podobe

¹ YIN, Robert K. *Case study research: design and methods*. 4. vydanie. Los Angeles: Calif Sage Publications, 2009, s. 25.

Mansholtovho plánu, ďalej nasleduje Zelená kniha Komisie a Delorsov balíček, ktoré sa snažili riešiť vysoké náklady na poľnohospodárstvo a maximálnu rozpočtovú záťaž, vďaka ktorej sa dostalo na hranicu finančného kolapsu. Priestor je tiež venovaný McSharryho reforme, Agende 2000, Fischlerovej reforme a revízii fungovania SPP pod pojmom Health check. Posledná časť kapitoly je venovaná budúcemu vývoju SPP, ktorý stále nie je určitý a úplne jasný.

Tretia kapitola sa zaoberá poľnohospodárskou politikou ČR pred vstupom do EÚ. Prvá časť kapitoly sa zaoberá zmenami týkajúcimi sa českého poľnohospodárstva, ktoré sa naštartovali vďaka revolučným udalostiam v ČSSR v roku 1989. Najprv je v nej vysvetlené, z akého základu zmeny nastali, následne na to v akých oblastiach českého poľnohospodárstva zmeny nastali a konkrétne prečo. Taktiež je v nej vysvetlené, či reformy smerovali od centrálneho direktívneho modelu poľnohospodárskej politiky smerom k trhovému modelu. Záverečná časť kapitoly je venovaná politickej príprave a podmienkam, ktoré vyjedнала česká vláda pre sektor poľnohospodárstva, ktoré sa zdali byť bezproblémové a priaznivé. Dôležitým faktorom bola zdržiavacia stratégia ČR, ktorá sa pokúsila brániť europeizácii.

Vo štvrtej a zároveň poslednej kapitole sú rozobraté finančné nástroje SPP EÚ, ktoré zahŕňajú priame platby, podpory v rámci štrukturálnej politiky zameranej na rozvoj vidieka a podpory českého trhu. Súčasťou analytickej časti je graf v ktorom možno pozorovať príjmy z rozpočtu EÚ na poľnohospodárstvo ČR za obdobie 2004 - 2015, ďalej graf vývoja priamych platieb v ČR za obdobie od vstupu do EÚ. Dôležitým grafom je poľnohospodárska produkcia vybraných komodít v ČR, vďaka ktorému je možné odpovedať na druhú výskumnú otázku, ktorá sa pýta na kvantitu produkcie.

Zhodnotenie doterajšieho spracovania témy

Literatúra na tému práce je pomerne obsiahla. Možno ju rozčleniť do okruhov podľa tém jednotlivých kapitol. Logicky teda začína literatúrou o europeizácii. Ako je už uvedené vyššie, europeizácia nie je jednotnou teóriou, ale skôr širším konceptom. Jednotliví autori sa tak môžu vo svojich úvahách o konkrétnych otázkach odlišovať. Z tohto dôvodu na dôležitosti nadobúdajú zborníky a odborné články, ktoré o europeizácii pojednávajú v základnom rámci, na ktorom sa väčšina hlavných odborníkov dokáže zhodnúť. Takýmto

zborníkom je publikácia Kevina Featherstona „*In the name of Europe*“². Prínosná je hlavne prvá časť zborníka, ktorá sa venuje vzniku pojmu, typológii a užšiemu vymedzeniu europeizácie. Pri analýze dvoch generácií europeizácie sú užitočné publikácie Kennetha Dysona a Klause H. Goetzeho „*Germany, Europe, and the Politics of Constraint*“³, v ktorej sú porovnané jednotlivé generácie. Politologička Trine Flockhart⁴ na základe historickej sociológie a sociálneho konštruktivismu vysvetľuje pojem europeizácie, čo znamená odklon od praxe súčasnej literatúry, ktorá sa sústreďí na súčasné úzke zameranie na úkor historickej so širokým zameraním. Príslušné kapitoly v spomínanej časti spracovali politológovia ako Simon Bulmer a Martin Burch⁵ alebo Claudio M. Radaelli⁶, ktorí v problematike europeizácie dokazujú perfektný prehľad. Ďalej zborník pokračuje užšie zameranými kapitolami, ktoré pojednávajú o konkrétnych aspektoch europeizácie v rámci polity, politics a policy. Niektorí autori však nedosahujú takej kvality a často skôr ako o europeizácii pojednávajú o integrácii. Pre prácu veľmi prínosným zdrojom je tiež článok „*Europeanisation: Solution or Problem?*“ od už spomínaného C. Radaelliho. Tu autor predstavuje užitočné rady ako europeizáciu spoznať, alebo lepšie, ako ju oddeliť od ostatných fenoménov prebiehajúcich v zjednotenej Európe. Tanja Börzel a Thomas Risse⁷ opisujú mechanizmus pre uchopenie zmien na úrovni členských štátov, a to teóriou sociologického inštitucionalizmu, podľa ktorej nie je zmena na národnej úrovni spôsobená iba inštrumentálne logikou, ale je taktiež výsledkom procesu tzv. sociálneho učenia. Sociologický inštitucionalizmus poníma europeizáciu ako zdroj noriem, presvedčenia a sociálneho očakávania, do ktorých sú aktéri v členských štátoch socializovaní, a to zmenou svojich záujmov.

Česká literatúra na tému europeizácie nie je rozsiahla v takej miere ako svetová. Zatiaľ je k dispozícii zborník pojednávajúci na danú tému s názvom „*Evropeizace- nové téma*

2 FEATHERSTONE, Kevin. *In the Name of "Europe"*. In FEATHERSTONE, Kevin, RADAELLI, Claudio. M. (ed.). *The Politics of Europeanization*. Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 3-26.

3 DYSON, Kenneth H. F., GOETZ, Klaus. H. *Germany, Europe, and the politics of constraint*. Oxford: Oxford University Press, 2003. 452 s.

4 FLOCKHART, Trine. *Europeanization or EU-ization? The Transfer of European Norms across Time and Space*. *Journal of Common Market Studies*, 2010, roč. 48, č. 4, s. 787-810.

5 BULMER, Simon, BURCH, Martin. *Organizing for Europe: Whitehall, the British State and the European Union*. *Public Administration*, 2008, roč. 76, č. 1, s. 601-628.

6 RADAELLI, Claudio M. *Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change*. *European Integration online Papers*, 2000, roč. 4, č. 8, s. 1- 25.

7 BÖRZEL, Tanja, RISSE, Thomas. *When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change*. *European Integration online Papers*, 2000, roč. 4, č. 15.

politologického výzkumu.“⁸ Jeho autori však v zásade neprinášajú žiadne nové pohľady na danú problematiku. Ďalšou českou publikáciou v oblasti europeizácie je „*Europeizace zájmů: politické strany a zájmové skupiny v České republice*.“⁹ Je prvým súhrnným a monografickým spracovaním problematiky europeizácie kľúčových aktérov politického procesu v ČR. Empirický výskum europeizácie záujmov autori zaradili do adekvátneho teoretického a konceptuálneho rámca. Pre potreby teoretického konceptu europeizácie nie je ničím inovatívny a zhŕňa len zahraničnú literatúru, ktorá často nie je presne odcitovaná. Z brnenského akademického okruhu pochádza článok Štěpánky Zemanovej „*Výskum evropeizace- aktuálne problémy a perspektivy*“¹⁰. Zemanová predstavuje všetkých hlavných teoretikov konceptu europeizácie, ktorých radí do chronologických skupín. Následne možno vidieť, ako štúdium europeizácie začínalo a akým smerom sa uberá v súčasnosti. Článok je navyše doplnený o množstvo hodnotných a vypovedajúcich schém, ktoré môžu byť k pochopeniu europeizácie nápomocné. Marek Dan spolu s ďalšími dvoma autormi napísal stať¹¹, ktorej cieľom je analýza postojov hlavných politických strán v ČR k EÚ, konkrétne ich prezentácie v období pred referendum a intenzita pomoci členstva v EÚ medzi voličmi týchto subjektov. Téma korešponduje s diskusiou o europeizácii, ktorá prebieha nielen v členských štátoch EÚ, ale aj v kandidátskych krajinách. Avšak nebola pre účely práce využitá, pretože sa bližšie nezaoberá poľnohospodárskou politikou.

Druhý okruh literatúry sa týka vývoja SPP, pričom prevažná väčšina je zameraná na reformy v tejto oblasti. Vplyv veľkých reforiem SPP na poľnohospodárstvo v EÚ kvalitne spracováva Isabelle Garzonová. V projekte pre SPP EÚ s názvom „*A changing global context in Agricultural Policy*“¹² venuje veľkú pozornosť zavádzaniu európskeho modelu poľnohospodárstva. Je zaujímavé, že SPP zostala dlhšiu dobu bez zmien v priebehu troch desaťročí. Následne na to bola reformovaná viac krát v priebehu pätnástich rokov. Tento článok sa zameriava na interakcie medzi vonkajšími obmedzeniami a po sebe idúcimi reformami v oblasti SPP.

8 DANČÁK, Břetislav, FIALA, Petr, HLOUŠEK, Vít (ed). *Europeizace: nové téma politologického výzkumu*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. 420 s.

9 FIALA, Petr a kol. *Europeizace zájmů: politické strany a zájmové skupiny v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. 376 s.

10 ZEMANOVÁ, Šárka. Výskum evropeizace – aktuální problémy a perspektivy. *Mezinárodní vztahy*, 2007, roč. 42, č. 4, s. 29- 51.

11 DÜRR, Jakub, MAREK, Dan, ŠARADÍN, Pavel. Europeizace české politické scény: politické strany a referendum o přistoupení k EU. *Mezinárodní vztahy*, 2004, roč. 39, č. 1, s. 27- 49.

12 GARZON, Isabelle. *A changing global context in Agricultural Policy*. Paříž: Notre Europe, 2013, 55 s.

V rámci výskumného zámeru ÚZEI „*Analýza a vyhodnocování možností trvalé udržitelnosti zemědělství a venkova ČR v podmínkách EU a Evropského modelu zemědělství*“ vyšla periodická správa o výsledkoch riešenia za rok 2008. Súčasťou tejto správy je kvalifikované strednodobé zhodnotenie SPP, v rámci health checku a podnetná úvaha k ďalšiemu vývoju SPP, ktorú za využitia zahraničných podkladov spracoval Gejza Blaas.¹³

Pre posledné dve kapitoly, ktoré sa týkajú konkrétne českej poľnohospodárskej politiky pred vstupom a po vstupe ČR do EÚ bola prínosná publikácia Ivana Bičíka a Víta Jančáka „*Transformační procesy v českém zemědělství po roce 1990.*“¹⁴ Jej cieľom je prispieť k hlbšej interpretácii procesov, ktoré majú vplyv na zmenu krajiny v období transformácie českej ekonomiky a spoločnosti a v období vstupe ČR do EÚ. Dôraz je pritom kladený na interpretáciu vzťahu transformácie poľnohospodárstva a využitie plôch a najmä na regionálne dôsledky týchto procesov. V teoretickej rovine ide o štúdium metodických prístupov k priestorovým zmenám ekonomických aktivít, resp. poľnohospodárstve v transformačnom období a ich vplyvov. Ďalším pomocným zdrojom je hodnotená kniha „*Česká republika v Evropské unii: členství, přínosy, výzvy.*“¹⁵ Publikácia ponúka pohľad na to, ako ČR pristupuje k napĺňaniu práv a plneniu povinností, ktoré jej vyplývajú z členstva v EÚ. Pokúša sa tým prispieť k diskusii, ako niekoľko rokov členstva v EÚ ovplyvnilo chod orgánov ČR, ako aj tvorbu, výklad a aplikáciu práva v nej. Pre prácu sú použité informácie, ktoré sa týkajú kapitoly poľnohospodárstva.

V poslednej kapitole sú využívané najmä primárne zdroje, ktoré sú podstatnou súčasťou celej práce. Dáta ako napríklad stavy hospodárskych zvierat a rozloha osevných plôch jednotlivých plodín za jednotlivé štáty sveta, vrátane ČR možno tieto informácie nájsť na internete organizácie FAO. Na úrovni ČR a jednotlivých krajov na internetových stránkach ČSÚ. Údaje o poľnohospodárstve poskytuje tiež Agrárna komora ČR. Väčšina údajov je čerpaná zo Zelených správ MZČR, kde sú dostupné dáta za produkciu jednotlivých poľnohospodárskych komodít, ako aj informácie o ekonomickej situácii alebo zamestnanosti v oblasti poľnohospodárstva. Podrobné informácie o čerpaní jednotlivých dotačných programov zverejňuje tiež SZIF. Niektoré údaje, ale najmä výskumné správy publikuje ÚZEI.

13 BLAAS, Gejza. *Health Check a výhledy SZP po roce 2013*. [online] UZEI.cz, 2009. [cit.8. apríla 2016] Dostupné na <<http://docplayer.cz/12172796-Health-check-a-vyhledy-szp-po-roce-2013-doc-ing-gejza-blaas-csc.html>>.

14 BIČÍK, Ivan, JANČÁK, Vít. *Transformační procesy v českém zemědělství po roce 1990*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, 2005, 103 s.

15 HAD, Miloslav, STACH, Stanislav, URBAN, Luděk. *Česká republika v Evropské unii: členství, přínosy, výzvy*. Praha: Linde, 2006. 232 s.

1. Europeizácia

V súvislosti s procesmi európskej integrácie a so zmenami, ktoré v politickej oblasti priniesol koniec studenej vojny, došlo k celej rade zmien, ktoré sa dotýkajú politických systémov európskych krajín.¹⁶ Z hľadiska jednotlivých štátov sú zasiahnuté všetky sféry politického systému. Pojem politika, na rozdiel od českého jazyka, ktorý pre ňu disponuje iba jedným termínom, je v odbornej literatúre často chápaný trojdimenzionálne. Vychádza z rôznych označení politiky v anglickom jazyku, a to *polity*, *politics* a *policy*.

Polity predstavuje konkrétny politický poriadok. Ide o vymedzenie priestoru v ktorom sa politika odohráva, vrátane štruktúry tohto priestoru. Ide o normatívnu, inštitucionálnu zložku politiky. V prípade *politics* ide o dynamický aspekt politiky, proces utvárania politiky, konkrétne politické rozhodnutia, požiadavky, plány, dohody a pod. *Policy* zahŕňa obsah politiky, jej výsledok. To znamená, že z politických rozhodnutí vznikajú konkrétne výstupy ako napr. zákony, programy a pod. Ide o tzv. materiálnu politiku.¹⁷

Jedným z najvýznamnejších tlakov, ktorým sú súčasné európske politické systémy vystavené je tlak plynúci z procesov európskej integrácie.¹⁸ EÚ, ktorej členom sa ČR stala v roku 2004, zvlášť v poslednom desaťročí zrýchliła dynamiku svojho vývoja. Tlak procesu integrácie na členské štáty a subjekty pôsobiace na spoločnom trhu sa postupne zvyšuje. Revízia primárneho práva v podobe Lisabonskej zmluvy dokonca už neuvažuje o europeizácii ako o dôsledku integrácie idúcim nad rámec štandardných procesov a vzťahov EÚ k členským štátom, ale ako o premennej, ktorá sa stane nevýslovnou súčasťou konceptu primárneho práva.¹⁹

V poslednej dobe sa stále častejšie používa s hore uvedenými zmenami pojem *europeizácia*.²⁰ Termín *europeizácia* bol využívaný v sociálnych vedách už v 80. rokoch tohto storočia, avšak k dramatickému nárastu došlo až od roku 1999, ako tvrdí Kevin Featherstone v jeho článku.²¹ Fenomén *europeizácie* sa stáva bežnou súčasťou českých výskumov v oblasti

16 FIALA: *Evropeizace zájmů...*, s. 12.

17 VÍTEK, Bohumil. *Evropeizace českého práva*. Ostrava: Key Publishing, 2013, s. 47.

18 FIALA: *Evropeizace zájmů...*, s. 12.

19 Tamtiež, s.9.

20 V českom prostredí sa možno stretnúť s pojmami *evropeizace*, *evropeanizace* i *europeanizace*. Podobne nejasná je aj terminológia v anglosaskom prostredí, kde je výskyt pojmov *europeization* a *europeanization* s miernou prevahou druhého pomenovania. Každopádne sa preferovaná česká podoba tohto neologizmu stále dotvára. V práci je používaný pojem *europeizácia* z dôvodu jednotnosti práce.

21 FEATHERSTONE, Kevin. *In the Name of "Europe"*. In FEATHERSTONE, Kevin, RADAELLI, Claudio. M. (ed.). *The Politics of Europeanization*. Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 3-26.

politologie, medzinárodných vzťahov a európskych štúdií.²² Europeizácia je konceptom, ktorý je nielen v rámci politologie, ale aj v rámci ostatných politických vied v súčasnej dobe veľmi často používaným prístupom ku skúmaniu vzájomných väzieb medzi rovinou EÚ a domácimi politickými systémami.²³ Aby bolo jednoduchšie pochopiť europeizáciu, je táto kapitola venovaná historickému exkurzu do vývoja tohto pojmu, následne teoretickému konceptu, základným prístupom k procesu europeizácie a nakoniec v stručnosti dopadom teórie v oblasti poľnohospodárskej politiky.

1.1 Historický exkurz do vývoja pojmu europeizácie

O europeizácii sa prvý krát začína hovoriť v súvislosti s procesmi európskej integrácie a so zmenami, ktoré priniesol koniec studenej vojny. Za zrod idey európskej integrácie sa všeobecne považuje memorandum francúzskej vlády z 9. 5. 1950, ktorá hľadá cestu k trvalému mieru v Európe a za jednu z hlavných úloh v tomto smere považuje francúzsko-nemecké uzmierenie. Prvým zmluvným krokom k plneniu programu sa tak stalo založenie ESUO v roku 1951. Odzbrojenie, ako cesta k zaisteniu mieru vyvolávalo isté pochyby o reálnosti tejto cesty, zvlášť v období studenej vojny, ovládajúce vtedy medzinárodnú politiku.²⁴

Prezident USA Harry S. Truman vyhlásil v Kongrese tzv. doktrínu „zadržovania“ komunizmu 12. marca 1947. USA a ich spojenci NATO, ako jedna strana konfliktu, obviňovali ZSSR z rozširovania komunizmu vo svete. ZSSR naopak obviňoval USA z presadzovania imperializmu a snahy o potlačenie revolučných hnutí v iných krajinách. Studená vojna končí rozpadom ZSSR v roku 1991 a vznikom Spoločenstva nezávislých štátov. Všeobecne môže byť konštatované, že procesy sovietizácie východnej Európy a amerikanizácia Európy západnej sú po rozpade bipolarity studenej vojny nahradené procesom europeizácie.²⁵ Tento proces, ktorý podľa amerických antropológov Johna Bornemana a Nicka Fowlera v súčasnej dobe akceleruje, má v zásade dve dimenzie: teritoriálnu a ľudskú (obyvatelia Európy). Európa stojí po konci bipolárneho sveta pred úlohou definovať znova samú seba a to ako voči medzinárodnému prostrediu, tak *dovnútra*. Europeizácia dovnútra je stotožňovaná s EÚ, jej organizáciou a administratívnou mocou.²⁶ Taktiež poukazujú na skutočnosť, ktorá je veľa krát v rámci súčasných debát o europeizácii

22 DANČÁK, FIALA, HLOUŠEK: *Evropeizace: nové téma...*, s. 12.

23 FIALA: *Evropeizace zájmů...*, s. 12.

24 VÍTEK: *Evropeizace českého práva*, s. 47.

25 Tamtiež

26 DANČÁK, FIALA, HLOUŠEK: *Evropeizace: nové téma...*, s. 15.

opomenutá. Európa ako entita nie je stabilným, suverénnym a autonómnym objektom, ale existuje iba v rámci určitých historických väzieb a vzťahov. Mnohokrát bola Európa vnímaná len ako opozícia voči tlaku z iných civilizačných okruhov.²⁷ Európa sa vymedzovala postupne a jej význam sa historicky významne menil. Spravidla sa uvádza, že k dotváraniu spoločného kultúrneho pocitu Európy a Európanov došlo zhruba ku koncu 18. storočia, bez automatického vedomia politickej jednoty.²⁸ Avšak budovanie štátov a formovanie národov, resp. prepojovanie etnických či jazykových komunit s konkrétnym teritóriom nemožno zamieňať s európskou integráciou a už vôbec nie s integráciou v podobe EÚ. EÚ je v súčasnej dobe považovaná za najväčšie integračné zoskupenie sveta. Dynamika jej integrácie je vystavená globalizačným vplyvom. Odráža tieto vplyvy a snaží sa na globalizáciu reagovať buď uskutočňovaním svojich politík alebo koordináciou politík členských štátov.²⁹

1.2 Pluralita konceptu europeizácie

Ako už bolo naznačené, koncept europeizácie sa privilegovane používa v súvislosti s tým, ako sa menia domáce politické inštitúcie a procesy a konkrétne politiky európskych krajín v súvislosti s procesom európskej integrácie.³⁰ Odborná literatúra obsahuje celý rad pokusov o konceptualizáciu pojmu europeizácie, pričom rôzne prístupy pojatia formovali, alebo aspoň prispeli k bližšiemu porozumeniu.³¹ Pojem europeizácie sa začal v sociálnych vedách objavovať v 80. rokoch minulého storočia. Jeho primárny výskyt je však spätý skôr s históriou a politológiu. Pre politológiu sa europeizácia stala výskumnou témou až v 90. rokoch v reakcii na zvýšenú dynamiku európskeho integračného procesu. Politická veda termín europeizácie modifikovala a dala mu nový význam.³² Nemožno sa obmedziť len na oblasť klasickej politológie, vzhľadom na to, že koncept europeizácie je rozpracovaný v rade iných spoločenskovedných disciplín.

Veľa literatúry týkajúcej sa europeizácie je zameraná na inštitucionálnu adaptáciu. Avšak, ako Johan P. Olsen tvrdí, europeizácia nie je obmedzená na zmeny v politicko-administratívnych štruktúrach a obsahu politiky, ale európske hodnoty a politické vzory sú

27 DANČÁK, FIALA, HLOUŠEK: *Evropeizace: nové téma...*, s. 15.

28 Tamtiež

29 VÍTEK: *Evropeizace českého práva*, s. 48.

30 RADAELLI, Claudio M. Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change. *European Integration online Papers*, 2000, roč. 4, č. 8, s. 3.

31 VÍTEK: *Evropeizace českého práva*, s. 48.

32 HAVLÍK, Vlastimil, PŠEJA, Pavel. Evropeizace jako předmět výzkumu v sociálních vědách. *Sociální studia*, 2007, roč. 4, č. 3, s. 8.

tiež do určitej miery internalizované na domácu úroveň formovania diskurzu a identity.³³ Čo sa týka výskumu europeizácie, Kenneth Dyson a Klaus H. Goetz v rovnakom duchu identifikujú dve generácie analýzy europeizácie, pričom druhej generácie kladú väčší dôraz na neinštitucionálnu adaptáciu. Prvú generáciu možno sledovať od začiatku roku 1970, zatiaľ čo druhá generácia sa objavila v roku 1990. Hlavné rysy každej generácie výskumu sú zhrnuté v tabuľke č.1. Táto práca je venovaná prevažne výskumu druhej generácie analýzy výskumu.

Tabuľka č.1: Súhrn výskumu dvoch generácií europeizácie podľa K. Dysona a Klausu H. Goetzeho

Prvá generácia	Druhá generácia
<i>top- down</i> perspektíva, ktorá sa snaží vysvetliť domáce reakcie na tlaky z vrchu	kladie dôraz na <i>top- down</i> a <i>bottom up</i> , vertikálnu a horizontálnu dimenziu
predpokladá nesúlad medzi európskymi a domácimi úrovňami- najmä právne, inštitucionálne a procedurálne	väčší dôraz na záujmy, presvedčenie, hodnoty a myšlienky: politická dynamika
zdôraznenie reaktívnej a nedobrovoľnej povahy prispôsobenia sa	väčší dôraz na dobrovoľné prispôsobenie sa politiky a učenia
zameraná na policy a polity dimenziu	väčší dôraz na politiku; napríklad identita, volebné správanie, strany a stranícke systémy
očakáva zvýšenie nadnárodnej konvergenzie	zdôrazňuje diferenciálny vplyv Európy
definovanie europeizácie v hmotnoprávných podmienkach	kladie dôraz na vplyv europeizácie na domácu politickú a inštitucionálnu dynamiku

Zdroj: BACHE: Europeanization: A Governance Approach..., upravené autorom.

Europeizácia sa vo svojej počiatočnej fáze vzťahovala k Európe ako celku, nielen k ES. Toto tzv. maximalistické poňatie vyjadrovalo šírenie európskych hodnôt mimo Európu. Základom europeizačného procesu bola Európa, európska civilizácia či kultúra. Podľa minimalistického poňatia je základom europeizácie EÚ. Rozlišujúcim kritériom je teda geografický rámec, ku ktorému sa proces europeizácie vzťahuje. Maximalistické a minimalistické poňatie europeizácie prezentuje vo svojej práci Kevin Featherstone. Predkladá typológiu europeizácie, pričom uvádza, že pojem sa používa v rámci štyroch kategórií:

33 OLSEN, Johan P. The Many Faces of Europeanization. *Journal of Common Market Studies*, 2002, roč. 40, č. 5, s. 935.

1. Ako *historický fenomén*, ktorý je chápaný ako export kultúrnych a sociálnych noriem a vzorcov správania spojených najmä s procesom kolonizácie neeurópskych krajín. V modernej histórii predstavuje adaptáciu na západoeurópske normy.
2. Ako *transnacionálna kultúrna difúzia*, ktorá predstavuje europeizáciu rozšírenia kultúrnych noriem, ideí, identít a vzorcov správania cez hranice národných štátov. Ide o nepriamu väzbu na aktivity s EÚ.
3. Ako *inštitucionálnu adaptáciu*, kedy je europeizácia najčastejšie spájaná s adaptáciou domácich administratívnych inštitúcií na členstvo v EÚ.
4. Ako *adaptácia politik*, ktorú možno charakterizovať ako dopad členstva v EÚ na podobu verejnej politiky v jednotlivých členských štátoch. Spravidla sa v tejto súvislosti hovorí o obmedzeniach ukladaných na domácu politiku zo strany EÚ, prípadne tiež o nahradení národných regulatívnych mechanizmov EÚ.³⁴

Politologička Trine Flockhart na základe historickej sociológie a sociálneho konstruktivismu vysvetľuje pojem europeizácie. To znamená odklon od praxe súčasnej literatúry, ktorá sa sústreďuje na súčasné úzke zameranie na úkor historickej so širokým zameraním. Vzájomný vzťah je potrebné vysvetliť prenesením európskych myšlienok v čase a priestore pomocou *present as reality* definície. Prítom je zrejme, že europeizácia nemôže byť prijatá ako niečo statické, čo je výhradne spojené s EÚ. Je charakterizovaná difúziou a sociologickým procesom zahŕňajúcim posuny v procese a štruktúre.³⁵ Odlišný názor má Michael Keating, ktorý operuje s europeizáciou ako s variantom globalizácie, ktorá produkuje na jednej strane nový nacionalizmus v niektorých oblastiach Európy, na strane druhej tento nacionalizmus v niektorých oblastiach akomoduje meniacim sa podmienkam plurinacionálnej demokracie. Dospel k záveru, že práve procesy ako európska integrácia premieňajú po stáročia sa utvárajúci vzťah medzi modernou spoločnosťou, národom, štátom a demokratickou politikou.³⁶ V polovici 90. rokov prišla Adreinne Héritier s predpokladom, že k europeizácii vedie nesúlad medzi nastavením na úrovni EÚ a doterajšou praxou štátov, teda domáceho politického systému. Héritier vyšla z historického inštitucionalizmu a predpokladala, že inštitúcie usilujú o zachovanie *statutu quo*, a preto majú tendenciu

34 FEATHERSTONE, Kevin. *In the Name of "Europe"*. In FEATHERSTONE, Kevin, RADAELLI, Claudio. M. (ed.). *The Politics of Europeanization*. Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 5-12.

35 FLOCKHART, Trine. *Europeanization or EU-ization? The Transfer of European Norms across Time and Space*. *Journal of Common Market Studies*, 2010, roč. 48, č. 4, s. 787-810.

36 DANČÁK, FIALA, HLOUŠEK: *Evropizace: nové téma...*, s. 16.

preferovať svoje modely fungovania. K europeizácii preto dochádza tam, kde existuje relatívne malý nesúlad medzi domácim modelom a modelom prijatým na úrovni EÚ. Keby sa jednalo o zásadnú zmenu politickej praxe, europeizácia by neprebehla, pretože sa domácim inštitúciám zdajú byť transakčné náklady príliš vysoké.³⁷

Podľa autorov Simona Hixa a Klauza H. Goetzeho pre výskumy týkajúce sa europeizácie nie je rozhodujúce, či sa integrácia posúva vpred podľa tej či onej teórie alebo paradigmy integrácie. Dôležité je podľa nich to, ako delegovanie kompetencií ovplyvňuje výstupy politiky na domácom poli. Nemenej dôležité je v tomto kontexte sledovanie utvárajúcej sa vládnej štruktúry EÚ. Štruktúra vládnych inštitúcií na európskej rovine vytvára zvláštne prostredie, v ktorom sa musia orientovať a pohybovať aj vnútropolitickí aktéri a musia tomuto prostrediu prispôbovať svoje ciele, stratégie a funkcionálne a organizačné štruktúry.³⁸ Ďalší názor priniesli Simon Bulmer a Martin Burch, ktorí neanalyzujú europeizáciu ako hierarchický proces, kde európske hodnoty, politiky a procesy vstupujú do národnej sféry, ale ako horizontálny proces dobrovoľnej implementácie právnych predpisov EÚ. Podľa nich je možno deliť europeizáciu do dvoch dimenzií. Vnútroštátna dimenzia odkazuje na vplyv EÚ, jej pravidiel a hodnôt pri vytváraní politik a implementácii. Medzištátna dimenzia sa zaoberá naopak vplyvom administratívnej praxe členských štátov na ostatné štáty a jednotlivých členských štátov na EÚ.³⁹

Tanja Börze a Thomasa Risse sa pri štúdiu europeizácie zamerali na skutočnosť, že europeizáciu netreba nevyhnutne chápať len ako jednosmerný proces. Tá bola spočiatku zameraná len na očividné zmeny, ktoré nastali pôsobením európskych inštitúcií na národné štáty. Takéto ponímanie však ignoruje kreativitu domácich aktérov a začali rozlišovať dva smery: *top-down* a *bottom-up*. Smer europeizácie *top-down*, ako nám naznačuje už anglický názov, označuje dynamiku europeizačného procesu z európskej roviny smerom k národným štátom, kedy dochádza k europeizácii domácich politických a sociálnych procesov. Naproti tomu pojem *bottom-up* opisuje smer, v ktorom je pôvodcom europeizácie národná úroveň a adresátom úroveň EÚ. Jedná sa o europeizáciu zdola, ku ktorej dochádza súbojom vnútropolitických systémov o podobu systému európskeho.⁴⁰

37 FIALA: *Evropeizace zájmů...*, s. 28.

38 Tamtiež, s. 21.

39 BULMER, Simon, BURCH, Martin. Organizing for Europe: Whitehall, the British State and the European Union, *Public Administration*, 2008, roč. 76, č. 1, s. 601-628.

40 BÖRZEL, RISSE: *When Europe Hits Home...*, s. 1- 24.

Koncept europeizácie má širokú dimenziu. Táto skutočnosť na jednu stranu prináša flexibilitu a aktuálnosť výskumu, na stranu druhú, široké poňatie konceptu umožňuje zahrnúť mnoho javov. Tento fakt kritizuje Claudio M. Radaelli, ktorý varuje pred rozpínavosťou konceptu. Veľký počet javov má málo spoločného a ich analýza zostáva len na povrchu. Zároveň sa obáva, že štúdium europeizácie mnohokrát objavuje už objavené a prináša len nová pomenovanie pre poznatky, ktoré boli získané skôr, napr. v rámci integračných teórií.⁴¹

1.3 Definícia pojmu europeizácie

Aj keď je termín europeizácie často užívaným pojmom, jeho presné vymedzenie doteraz neexistuje. Stále je predmetom odborných diskusií a podobne ako pri iných nových pojmoch používaných v politickej vede, podlieha postupnému formovaniu a upresňovaniu svojho obsahu. Ako bolo už uvedené, v literatúre sa stretávame s viacerými výkladmi tohto procesu, čo zdôvodňuje aj neexistencia jednotnej ucelenej definície, ktorá by tento pojem presne špecifikovala a vymedzovala. Neukotvenosť konceptu možno prezentovať na príkladoch definícií, ktoré sa pokúšajú jeho význam čo najpresnejšie vystihnúť.

Robert Ladrech definuje europeizáciu ako proces reorientácie smeru a podoby politiky do takej miery, kde sa politická a ekonomická dynamika EÚ stáva súčasťou organizačnej logiky národnej politiky a *policy-making*.⁴² Podľa tejto definície je teda kľúčovou skutočnosťou, že aktéri redefinujú svoje záujmy tak, aby boli v súlade s požiadavkami EÚ.⁴³ Podobný pohľad na europeizáciu majú Maria Green Cowles, James Caporaso a Thomas Risse, ktorí ju vysvetľujú ako politickú inštitucionalizáciu, ktorá zahŕňa vytváranie formálnych a neformálnych pravidiel, procedúr, noriem a vykonávanie riadiacich politik na európskej, národnej i subnárodnej rovine. Europeizáciu definujú ako „vznik a vývoj rôznych štruktúr vládnutia na európskej rovine, tzn. vznik politických, právnych a sociálnych inštitúcií spojených s politickým riešením problémov, ktoré formalizujú vzťahy medzi aktérmi, a vznik politických sietí špecializujúcich sa na vytváranie autoritatívnych európskych pravidiel.“⁴⁴ Zatiaľ čo je europeizácia prijímaná ako obojsmerný proces, ich dôraz je kladený ďalej len smerom nadol príčinných súvislostí z úrovne EÚ na domáce štruktúry. Ich štúdia je zameraná na dve kategórie domácich štruktúr: politické štruktúry, ako znepokojenie

41 ZEMANOVÁ: *Výzkum europeizace...*, s. 33.

42 LADRECH, Robert. Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France. *Journal of Common Market Studies*, 1994, roč. 32, č. 1, s. 69.

43 BACHE, Ian. *Europeanization: A Governance Approach* [online]. aei.pitt.edu, 15. februára 2011 [cit. 30. marca 2016]. Dostupné na <http://aei.pitt.edu/554/1/Bache_EUSA.txt>.

44 RISSE, Thomas, COWLES, Maria Green, CAPORASO, James. *Transforming Europe. Europeanization and Domestic change*. Ithaca: Cornell University Press, 2001, s. 3.

nad rámec obsahu politiky, rozširovanie zmien v politickej, právnej a administratívnej oblasti; a celý systém domácej štruktúry, ktorý sa vzťahuje k zmenám v národnom štáte, jeho spoločnosti a ekonomiky ako celku.⁴⁵ Pri skúmaní europeizácie S. Bulmer a M. Burch čerpajú z historického inštitucionalizmu, s výslovným uznaním významu politického rozmeru. Ich štúdiá poukazuje na význam konceptualizácie pri formovaní odpovede na europeizáciu. Argumentujú, že v kľúčových okamihoch bolo postavenie národnej elity dôležitým aspektom otázky integrácie.⁴⁶ Pri použití europeizácie odkazujú na to „do akej miery požiadavky a politiky ES/ EÚ mali vplyv na určenie činnosti politických programov a cieľov členských štátov a do akej miery praxe EÚ, prevádzkové postupy a administratívne hodnoty boli vložené do administratívnej praxe členských štátov.“⁴⁷

Väčšina autorov uprednostňuje používanie konceptu europeizácie v súvislosti s EÚ. Najrozšírenejšia je definícia Claudia M. Radaelliho, ktorý definuje europeizáciu ako „*proces vytvárania, rozširovania a inštitucionalizovania formálnych a neformálnych pravidiel, procedúr, politických paradigiem, spôsobov ako robiť veci a zdieľanie predstáv a noriem, ktoré sú najskôr definované a konsolidované v rámci utvárania rozhodnutí EÚ a následne inkorporované do logiky domáceho diskurzu, identít, politických štruktúr a verejných politik.*“⁴⁸ Pre účely tejto práce je využívaná práve Radaelliho definícia.

1.4 Dopady europeizácie

Vplyvy europeizácie na členské štáty nie sú rovnaké. Tento proces nevedie k uniformite. Podľa K. Featherstona je europeizácia typicky „*asymetrický, nepravidelný a nerovnomerný proces*“,⁴⁹ ktorý nevedie ku konvergencii. Dopady europeizácie na domáce zmeny sa spravidla identifikujú v troch dimenziách politiky – vo sférach polity, politics a policy. Aké dôsledky môže mať europeizačný proces na členské štáty EÚ sa pokúsil klasifikovať Claudio M. Radaelli. Uvádza štyri možnosti, aké môže mať europeizácia následky:

45 BACHE, Ian. *Europeanization: A Governance Approach* [online]. aei.pitt.edu, 15. februára 2011 [cit. 30. marca 2016]. Dostupné na <http://aei.pitt.edu/554/1/Bache_EUSA.txt>.

46 Tamtiež

47 BULMER, Simon, BURCH, Martin. Organizing for Europe: Whitehall, the British State and the European Union. *Public Administration*, 1998, roč. 76, č. 1, s. 602.

48 RADAELLI, Claudio M. Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change. *European Integration online Papers*, 2000, roč. 4, č. 8, s. 3.

49 FEATHERSTONE, Kevin. *In the Name of "Europe"*. In FEATHERSTONE, Kevin, RADAELLI, Claudio (ed). *The Politics of Europeanization*. Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 4.

- *Inertia* (apatia): situácia, keď nenastane zmena. Pre daný štát je európsky model príliš odlišný od domácej praxe. Apatia môže mať podobu napr. v predĺžení transpozície smerníc. V dlhodobom časovom horizonte však nie je politicky ani ekonomicky možná.
- *Absorption* (absorpcia): štát prijme európsky model, bez toho, aby musel podstatne meniť svoje domáce štruktúry a politiky. Sem je možné zaradiť sektor poľnohospodárstva ČR, v ktorom dochádza k preberaniu európskych pravidiel. Bez toho by dochádzalo k podstatným štrukturálnym zmenám. Absorpciu však nie je možné použiť na celý poľnohospodársky sektor ČR, ktorý v dôsledku príprav na vstup do EÚ prešiel v niektorých oblastiach transformáciou. Jedná sa predovšetkým o nové nástroje dotačnej politiky, nový zdroj finančnej podpory, inštitucionálne zmeny (napr. vznik platobných agentúr), nové kontrolné mechanizmy a pod.
- *Transformation* (transformácia): skutočná adaptácia na europeizačné výzvy, kedy dochádza k fundamentálnej zmene politického správania. Napr. zmena formátu stránického systému či reforma monetárnej politiky.
- *Retrenchment* (stiahnutie sa): národná politika sa stane menej „európskou“ akou bola. Dochádza teda k odvratu, k menej europeizačným riešeniam.⁵⁰

Claudio M. Radaelli naznačil niektoré predpoklady úspešnej aplikácie konceptu europeizácie. Prednosťou jeho poňatia však zostáva jasnosť, prehľadnosť a zjavné rozdiely medzi jednotlivými variantmi.⁵¹ Dopady europeizácie sa pokúsili konceptualizovať aj Oliver Treib a Gerda Falkner, ktorí rozdelili výsledky do štyroch reakcií, a to:

- *žiadny, alebo minimálny efekt,*
- *posilnenie politiky:* existujúca politika nebola zmenená podstatným spôsobom ani nebola doplnená kvalitatívne novými elementmi, ale k určitému doplneniu politiky vplyvom europeizácie napriek tomu došlo,
- *mozaikové (patchwork) doplnenie:* do tejto reakcie je zaradená poľnohospodárska politika, kde bol základ pôvodného systému zachovaný, ale došlo k doplneniu nových elementov, ktoré zmenili v niektorých ohľadoch kvalitu tejto politiky,

50 RADAELLI, Claudio M. Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change. *European Integration online Papers*, 2000, roč. 4, č. 8, s. 14.

51 FIALA: *Evropeizace zájmu...*, s. 36.

- *paradigmatická zmena*: kompletná kvalitatívna zmena stávajúcej politiky alebo jej opustenie a nahradenie novou politikou.⁵²

V nasledujúcich troch podkapitolách je vysvetlené ako funguje proces europeizácie v troch základných dimenziách domácej politiky. Prehľadný zoznam zmien, ktoré europeizácia potenciálne generuje v rôznych sférach politiky, predstavili vo svojej práci T. Börzel a T. Risse. Je nutné pripomenúť, že ide o veľmi všeobecné a základné východisko ďalších výskumov.⁵³

Tabuľka č. 2: Domáce efekty europeizácie podľa T. Börzel a T. Risseho

Polity	Politics	Policy
<ul style="list-style-type: none"> • politické inštitúcie • medzivládne vzťahy • súdne štruktúry • verejná správa • štátne tradície • ekonomické inštitúcie • vzťahy štát-spoločnosť • kolektívne identity 	procesy: <ul style="list-style-type: none"> • formovanie záujmov • agregácia záujmov • reprezentácia záujmov • verejné diskurzy 	<ul style="list-style-type: none"> • štandardy • nástroje • prístupy k riešeniu problém • diskurzy policy

Zdroj: BÖRZEL, RISSE: *When Europe Hits Home...*, upravené autorom.

1.4.1 Europeizácia polity

Sféra polity predstavuje inštitucionálny systém štátu. Väčšina prác o vplyve europeizácie je zameraná na domáce inštitúcie, formálne i neformálne. Analyzujú či a do akej miery európsky procesy, politiky a inštitúcie ovplyvňujú domáce systémy sprostredkovania záujmov medzivládnych vzťahov národnej byrokracie. Taktiež administratívne štruktúry, regulačné štruktúry, vzťahy medzi výkonnou a zákonodarnou mocou, makro- ekonomické inštitúcie a národné identity. Tieto štúdie sa zameriavajú buď na základe osobitných politík a skúmajú zmeny v politickej, právnej a administratívnej štruktúre, ktoré interpretujú a uskutočňujú politiku, alebo sa zaoberajú inštitúciami „celého systému“, ktoré sa týkajú členských štátov, ich spoločnosti a ekonomiky ako celku.⁵⁴

⁵² FIALA: *Evropeizace zájmů...*, s. 37.

⁵³ Tamtiež, s. 24.

⁵⁴ BÖRZEL, RISSE: *When Europe Hits Home...*, s. 4.

1.4.2 Europeizácia politics

Výskum v oblasti politics býva dlhodobo podceňovaný, pritom existuje zjavná potreba vyrovnat' sa s výskumnými otázkami, ktoré sa týkajú práve politických aktérov pohybujúcich sa v stále komplexnejšom a viacúrovňovom prostredí stimulovaným tlakom európskej integrácie. Môžu sa premieňať samotní aktéri, ich stratégie, a to môže mať zásadný dopad tiež na interakciu v politickom priestore.⁵⁵ Podľa S. Hixa a Klausa H. Goetza všeobecne možno stanoviť dva typy dopadov europeizácie na domácich aktérov, avšak je treba počítať s tým, že oba typy dopadov budú prepojené.

1. Delegovanie politických kompetencií na rovinu EÚ a politických výsledkov tohto procesu obmedzí vnútroštátne politické voľby, posilní niektoré smery politického vývoja a bude tlačiť na zmenu v niektorých oblastiach.
2. Etablovanie vládnych inštitúcií na vyššej úrovni vytvorí nové príležitosti pre „obchádzanie“ obmedzení stanovených vnútropolitickou arénou, čo zmení postavenie a stratégiu niekoľkých aktérov pôsobiacich v procese organizovania záujmov.⁵⁶

Dopady europeizácie na oblasť politics nie sú v prípade poľnohospodárstva ČR tak významné ako v oblasti policy. Táto oblasť predstavuje skôr určitý konflikt záujmov medzi subjektmi zastupujúce konvenčné poľnohospodárstvo a subjekty prístupnejšie novým smerom SPP. Europeizácia obsahovej stránky politiky poľnohospodárstva má však oveľa väčší dopad na podobu tejto politiky. Z hľadiska analýzy rovina politics predstavuje skôr doplnkovú rovinu.

1.4.3 Europeizácia policy

Vzhľadom na to, že práca sa zaoberá oblasťou českej poľnohospodárskej politiky, a vychádza z predpokladu, že pôsobenie europeizácie sa najzreteľnejšie prejavuje v rovine policy, je venovaný tejto rovine väčší priestor. Táto podkapitola vysvetľuje, akým spôsobom prebieha europeizácie práve v rovine policy. T. Börzel a Thomas Risse zmienujú, že europeizácia v niektorých oblastiach politiky, ako je ŽP či poľnohospodárstvo, dosiahlo takej úrovne, že takmer 80 % týchto politík je vytvárané na európskej úrovni. Implementácia európskych politík tak vedie k podstatným zmenám v konštrukcii jednotlivých politík

55 FIALA, Petr, HLOUŠEK, Vít, SUCHÝ, Petr. Teorie a analýzy evropeizace politických stran a zájmových skupin. In Fiala, Petr a kol. (ed). Evropeizace zájmů. Politické strany a zájmové skupiny v České republice. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 45.

56 GOETZ, Klaus, HIX, Simon. Introduction: European Integration and National Political Systems. *West European Politics*, 2000, roč. 23, č. 4, s. 10.

členských štátov EÚ.⁵⁷ Za hlavný dôvod vstupu ČR do integračného procesu možno označiť ekonomický zisk, ale v procese sociálneho učenia chýbala v počiatočnom období identifikácia s hodnotami a ideami, na základe ktorých funguje EÚ. Toto tvrdenie podporuje teóriu Börzel a Risseho, podľa ktorých nesúlad (*misfit*)⁵⁸ medzi európskou a domácou úrovňou je dôležitá, aj keď nie nevyhnutná podmienka domácej zmeny.

Pre hlbšie pochopenie procesu europeizácie v oblasti policy definovali autori Christoph Knill a Dirk Lehmkuhl mechanizmy europeizácie policy nasledovným spôsobom:

1. *Inštitucionálne prispôsobenie*: európska politika stanovuje určitý inštitucionálny model, ktorému sa domáce usporiadanie musí prispôbiť. Tento mechanizmus je uplatňovaný najmä v politikách, ktoré sú príkladom pozitívnej integrácie. Práve sem môžeme zaradiť poľnohospodársku politiku. Členské štáty majú iba obmedzenú právomoc pri rozhodovaní v rámci zdieľaných právomocí.
2. *Zmena štruktúry domácich príležitostí* tzn. zmena distribúcie moci a zdrojov: európska legislatíva mení domáce pravidlá hry a distribúciu moci a zdrojov medzi domácimi aktérmi. Dopad je menej priamy ako u predošlého mechanizmu, žiadny špecifický inštitucionálny model nie je nariadený. Jedná sa o negatívnu integráciu.
3. *Zmena rámca očakávania domácej politiky* tzn. nepriama europeizácia: nový rámec očakávaní núti aktérov správať sa určitým spôsobom. Európske politiky sú navrhnuté tak, aby menili domácu politickú klímu zvyšovaním celkovej podpory pre širšie reformné ciele. Európske politiky fungujú iba ako spúšťači mechanizmus pre domáce zmeny. Jedná sa o najslabšiu formu pôsobenia europeizácie.⁵⁹

Europeizáciou národnej politiky sa zaoberajú tiež autori Simon J. Bulmer a Claudio M. Radaelli. Europeizáciu chápú ako dynamický proces, ktorý sa neustále vyvíja. Môže prameniť z rôznych štádií a foriem procesov politiky. Netýka sa iba formálnych pravidiel, ale tiež menej hmatateľných aspektov, akými sú presvedčenie o hodnoty. Europeizáciu chápú ako dopad európskej policy na členské štáty, ktorá prebieha v dvoch krokoch: prijatie politiky EÚ

57 BÖRZEL, RISSE: *When Europe Hits Home...*, s. 3.

58 Misfit medzi národnou a európskou úrovňou vedie k adaptačnému tlaku očakávajúc zmenu, čiže predpokladá, že europeizácia musí byť nepohodlná. Na tento adaptačný tlak reagujú sprostredkujúce faktory, tzn. aktéri alebo inštitúcie, ktorí následne vyvolávajú skutočnú domácu zmenu.

59 KNILL, Christoph, LEHMKUHL, Dirk. The national impact of European Union regulatory policy: Three Europeanization mechanisms. *European Journal of Political Research*, 2002, roč. 41, č. 2, s. 256.

a následne inkorporácia na domácej úrovni. Zároveň však zdôrazňujú, že europeizácia a tvorba politiky EÚ sú konceptuálne rozličné. Politika EÚ nie je automaticky braná ako europeizácia.⁶⁰

60 BULMER, Simon, RADAELLI, Claudio. *The Europeanization of National Policy* In BULMER, Simon, LAQUESNE, Christian (ed). *The Member States of the European Union*, New York: Oxford University Press, 2012, s. 341.

2. Vývoj spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ

Vytvorenie SPP ako súčasť spoločného trhu patrí k najkontroverzným krokom spoločenstva. Na jednej strane sa vďaka realizácii SPP podarilo dosiahnuť zvýšenie objemu produkcie potravín a ES sa presunulo zo skupiny dovozcov potravín medzi predných svetových exportérov. Súčasne prispela k rozvoju poľnohospodárskeho sektoru a dokázala stabilizovať ekonomickú situáciu vidieka v členských štátoch, a tak zaistiť životnú úroveň nemalej skupiny obyvateľstva zamestnaného v poľnohospodárstve. Na strane druhej však SPP zaťažovala v priebehu vývoja rozpočet ES omnoho viac ako všetky ostatné aktivity. K negatívnym dôsledkom koncepcie patrilo okrem finančného zaťaženia tiež rozvoj pestovateľských a chovateľských postupov, ktoré nerešpektujú moderné nároky na produkciu potravín, ako sú napr. vysoké štandardy kvality a zdravotnej chybnosti. Taktiež negatívne ovplyvňovala vývoj v oblasti vonkajších vzťahov ES. Skutočnosť, že ES vďaka princípom SPP produkovalo potraviny s vysokými nákladmi, spôsobilo mnoho medzinárodných sporov.⁶¹

SPP je jednou z prvých spoločných politík EÚ. Jej vznik bol reakciou na problémy s nedostatkom potravín, ktoré nasledovali po druhej svetovej vojne a opatrenia boli prijaté v rámci EHS. Je potrebné poznamenať, že termín „spoločná“ dôveryhodne odráža jednu z jej funkcií, a síce, že zhruba 90 % rozhodnutí v poľnohospodárskom sektore už nespočíva na členských štátoch, ale na úrovni EÚ.⁶² K faktickému založeniu SPP došlo 14. januára 1962, kedy bol vytvorený finančný nástroj poľnohospodárskej politiky, a to EAGGF. ES usilovalo zriadením SPP taktiež o zaistenie potravinovej sebestačnosti, pretože členské štáty neboli v tomto období schopné vyprodukovať dostatočné množstvo potravín pre svoju potrebu. Nemenej významným dôvodom bola snaha zaistiť pre poľnohospodárov „zodpovedajúce príjmy“ a stabilnú životnú úroveň.⁶³ Táto kapitola je rozdelená na tri podkapitoly podľa chronologického kľúča, aby bolo jednoduchšie rozpoznať vplyvy europeizácie. Prvá podkapitola opisuje princípy a nástroje SPP, podľa ktorých funguje. Druhá podkapitola sa venuje najvýznamnejším reformám, ktoré boli uskutočnené počas niekoľkých desaťročí a sú dôsledkom europeizácie. Tretia podkapitola sa zameriava na budúcnosť SPP po roku 2013, ktorá je stále neistá.

61 FRIES, Fabrice. *Velké evropské rozpravy*. 1. vydání. Praha: HZ Editio, 1998, s. 196.

62 DUMITRESCU, Miron, BURGHELEA, Cristina, BURGHELEA, Constantin Octavian. European policies by 2020. *Hyperion International Journal of Econophysics & New Economy*, roč. 6, č. 2, s. 326.

63 McCORMICK, John. *The European Union: politics and policies*. 5. vydání. Boulder, Colo.: Westview Press, 2014, s. 360.

2.1 Princípy a nástroje spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ

Dôležitým motívom k začleneniu SPP do koncepcie spoločného trhu bola už spomenutá snaha zvýšiť výrobu potravín. Fungujúci trh s potravinami bol chápaný ako jedna zo základných podmienok pre realizáciu spoločného trhu ako celku, a to najmä vďaka jeho vplyvu na životné náklady a teda aj na voľný pohyb pracovných síl. SPP predstavuje komplex vzájomne prepojených princípov. Vychádzali z aktuálnej potreby členských štátov zaistiť vyššiu produkciu a stabilizovať poľnohospodársky sektor. Základy SPP boli vyjadrené v bývalom čl. 33 Zmluvy o ES v roku 1957, ktoré definovali päť základných cieľov:

- a) zvýšiť produktivitu poľnohospodárstva podporovaním technického pokroku a zabezpečením racionálneho rozvoja poľnohospodárskej výroby a optimálneho využívania výrobných faktorov, najmä pracovnej sily,
- b) zabezpečiť týmto spôsobom primeranú životnú úroveň poľnohospodárov, najmä zvýšením individuálnych príjmov jednotlivcov pracujúcich v poľnohospodárstve,
- c) stabilizovať trhy,
- d) zabezpečiť riadne zásobovanie,
- e) zabezpečiť dodávky spotrebiteľom za primerané ceny.⁶⁴

K dosiahnutiu cieľov SPP bolo nutné spracovať mechanizmus regulácie produkcie a odbytu, ktorý by súčasne zohľadňoval kurzové výkyvy národných mien členských štátov. Mechanizmus bol založený na troch hlavných zásadách:

1. *Zásada spoločného trhu:* spojená s voľným pohybom poľnohospodárskych výrobkov medzi členskými štátmi EHS. Boli odstránené clá, kvóty a opatrenia s podobným účinkom. Taktiež boli zavedené spoločné ceny poľnohospodárskych produktov, platí jednotná legislatíva a regulačné nástroje.
2. *Zásada komunitárnej preferencie:* zaisťovala prednosť poľnohospodárskym výrobkom, ktoré boli vyprodukované v krajinách EHS pri ich umiestnení na spoločnom trhu. Ochrana európskych poľnohospodárov pred konkurenčnými dovozmi z tretích krajín, ktoré boli ponúkané za nižšie ceny, bola zaistená uvalením dovozných ciel na tieto výrobky.
3. *Zásada finančnej solidarity:* predpokladala vyplácanie dotácií domácim výrobcam, ktorí boli motivovaní ku zvyšovaniu poľnohospodárskej produkcie.

64 čl. 39 odst. 1 SFEU (skôr čl. 33 SES).

Na financovaní týchto dotačných mechanizmov sa podieľali všetky členské štáty spoločne, prostredníctvom príspevkov do európskeho rozpočtu, nezávisle na výkonnosti ich poľnohospodárstva.⁶⁵

Zásady SPP, ktoré boli prijaté v začiatkoch EHS sú v miernych modifikáciách aplikované dodnes, aj napriek tomu, že SPP prešla v priebehu vývoja niekoľkými reformami. Kritika a nespokojnosť zo strany tretích krajín vedená cez WTO a taktiež problémy vznikajúce v tejto súvislosti, ktoré sú spojené s neefektívnosťou a zaťažovaním európskeho rozpočtu sú hlavnými príčinami zmien vedúcich k súčasným reformám SPP EÚ, o ktorých je viac informácií v nasledujúcej časti.

2.2 Reformy spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ

Vývoj SPP bol poznamenaný v prvom rade skutočnosťou, že poľnohospodárstvo bolo a do značnej miery stále je strategickým sektorom. Dokázala sa úspešne vyrovnáť so svojimi pôvodnými cieľmi, t.j. zvýšiť výrobu, produktivitu, stabilizovať trhy, zaistiť bezpečné zásobovanie potravinami a ochrániť poľnohospodárov od fluktuácie na svetových trhoch.⁶⁶ Avšak popri týchto úspechoch nastali na druhej strane nové problémy, ktoré súvisia väčšinou s vytváraním nadproduktie a niekoľkonásobným rastom výdajov na SPP. Poskytovanie dotácií bolo spojené s ich nespravodlivou a nerovnomernou distribúciou medzi jednotlivé členské štáty a poľnohospodárov.⁶⁷ Kríza z nadvýroby a iracionálny podporný cenový systém, ktorý motivoval poľnohospodárov k vytváraniu ďalšej nadproduktie sa stal častým predmetom kritiky SPP, ktorú bolo potreba reformovať. Vôbec prvý pokus o reformu SPP je z roku 1968 v podobe Mansholtovho plánu, o ktorom je viac informácií v nasledujúcej podkapitole.

2.2.1 Mansholtov plán

Tento plán bol zameraný na zníženie počtu osôb zamestnaných v sektore poľnohospodárstva a zvýšenie efektívnosti poľnohospodárskej výroby. Avšak tento pokus modernizácie narazil na odpor záujmových organizácií poľnohospodárov, ktoré usilovali o faktické zachovanie stávajúcej úrovne poľnohospodárskych príjmov a neboli ochotní pristúpiť k ich budúcemu zníženiu a tým pádom bránili procesu europeizácie. Prijatím tohto „miniplánu“ posilnili výdaje na priame podpory a reštrukturalizáciu, avšak nepodarilo sa

65 FOJTÍKOVÁ, Lenka, LEBIEDZIK, Marian. *Společné politiky EU: historie a současnost se zaměřením na Českou republiku*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 6-7.

66 Zatiaľ čo v roku 1958 pokrývali členské štáty svoju spotrebu potravín vlastnou výrobou len asi z 80 %, činil podiel produkcie na spotrebe v prvej polovici 80. rokov okolo 115 %.

67 FOJTÍKOVÁ, LEBIEDZIK: *Společné politiky EU...*, s. 12.

zastaviť ďalšie zvyšovanie finančných prostriedkov plynúcich do poľnohospodárstva. Skutočnosť, že boli použité k reštrukturalizácii smernice, umožňovala členským štátom vykonávať jednotlivé kroky na základe vlastných metód, čo všeobecne predlžovalo ich skutočnú realizáciu.⁶⁸

2.2.2 Zelená kniha a Delorsov balíček

Ďalší pokus o reformu bol uskutočnený v 80. rokoch 20. storočia. Komisia najskôr vydala Zelenú knihu s názvom Perspektívy pre Spoločnú poľnohospodársku politiku (1985), v ktorej sa snažila prehlbiť nerovnováhu medzi výdajmi a príjmami európskeho rozpočtu pomocou návrhu obmedzenia produkcie vybraných poľnohospodárskych položiek. Návrhy Komisie sa nepodarilo realizovať a náklady SPP sa v priebehu rokov 1957- 1987 začali opäť zvyšovať, a to rýchlosťou až 18 % za rok. Predpoklad, že novo navýšené príjmy rozpočtov budú stačiť na financovanie SPP zlyhal a následný prudký pokles svetových cien pšenice spôsobil krízový stav európskeho poľnohospodárstva. ES sa preto snažilo v nasledujúcich rokoch o aplikáciu reštriktívnej cenovej politiky, ktorá nemohla zastaviť sama rast produkcie.⁶⁹

V roku 1988 ES dosiahlo vďaka vysokým nákladom na poľnohospodárstvo maximálnu rozpočtovú záťaž a dostalo sa na hranicu finančného kolapsu. Jedinou možnosťou ako túto situáciu vyriešiť bolo ďalšie obmedzenie nákladov na poľnohospodárstvo a súčasné zvyšovanie príjmovej časti rozpočtu. Európska rada preto na mimoriadnom summite v Bruseli prijala plán komplexnej revízie financovania, ktorý bol označený ako Delorsov balíček. Tento balíček a nadväzujúce opatrenia pomohli v rokoch 1988- 1989 znížiť náklady na SPP o 5 %. Tento pozitívny vývoj bol však dočasný.⁷⁰ Pri hodnotení výsledkov týchto politických experimentov je pozitívum prerozdelenie finančných tokov smerom k chudobným krajinám. Ako negatívny jav môže byť považovaný pokles priemerných príjmov v poľnohospodárstve a nadbytky, ktoré boli riešené pomocou vývozných dotácií, čo vzbudilo vlnu nevôle u obchodných partnerov na svetových trhoch. Svetové ceny poľnohospodárskych komodít naďalej klesali v porovnaní s európskymi cenami.

68 FENNEL, Rosemary. *The Common Agricultural Policy: Continuity and Change*. New York: Oxford University Press, 1997, s. 220- 229.

69 BACHE, Ian, BULMER, Simon, GEORGE, Stephen. *Politics in the European Union*. 3. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2011, s. 380- 381.

70 Tamtiež

2.2.3 McSharryho reforma

Táto reforma je považovaná za jednu z najdôležitejších reforiem SPP. Po roku 1992 bola potreba reformovať SPP z dvoch dôvodov: vnútornými príčinami boli rastúce finančné požiadavky SPP a potreba dobudovania spoločného trhu. Vonkajšími príčinami sú označované rokovania medzi ES a USA v rámci rokovaní Uruguajského kola GATT. Všeobecne možno konštatovať, že táto reforma neznížila náklady na SPP, ale zmenila ich povahu a štruktúru. Výdavky, ktoré boli použité na nákup nadprodukcie vytvorenej producentmi a jej následnú likvidáciu, boli presmerované priamo poľnohospodárom, podľa toho na aký druh priamej finančnej podpory mali nárok. Pozostatkom z predchádzajúcich reforiem bolo, že k poľnohospodárom sa dostali aj podpory za to, že nepestovali žiadne produkty. Na takúto podporu mal nárok poľnohospodár, ktorý súhlasil so znížením obhospodarovanej plochy o 15 %.

Čo sa týka agroenvironmentálnych programov zavedených touto reformou je účasť poľnohospodárov alebo správcov pôdy dobrovoľná. Podpora sa poskytuje poľnohospodárom, ktorí sa zaviazujú po dobu najmenej päť rokov používať metódy poľnohospodárskej produkcie určené na ochranu ŽP alebo zachovania krajinných prvkov, ako je stanovené v PRV.⁷¹

McSharryho reforma mala aj iné veľmi významné dopady. Nakoľko straty poľnohospodárov v dôsledku zníženia intervenčných cien mali nahradiť kompenzácie vo forme priamych platieb. Veľké produktívne poľnohospodárske podniky získali vysoké finančné prostriedky a naopak malé podniky nízke platby. Dôležitý je fakt, že platby boli vyplácané vlastníkom pôdy a nie tým, ktorí ju obrábali.⁷² Táto reforma spočívala predovšetkým v postupnom odbúravaní cenovej garancie u niektorých komodít v súlade s požiadavkami liberalizácie svetového obchodu s poľnohospodárskymi výrobkami, čo viedlo aj k znižovaniu rozpočtovej nákladnosti SPP, ktorá začínala spôsobovať ES vážne problémy a spomaľovať integračný proces, predovšetkým v zmysle jeho prehlbovania do ďalších oblastí (v súvislosti s prípravou Maastrichtskej zmluvy). Primárnym nástrojom tejto snahy sa stalo úsilie o nahradenie podpory prostredníctvom cenovej stimulácie a regulácie systémom priamych platieb, ktorý mal obmedziť závislosť garancie podpory na množstvo produkcie a odstrániť negatívne javy (nadprodukcía, stúpanie nákladov na SPP, faktická podpora

71 ZDANOWICZ, Agata a kol. *Recent evolution of the EU Common Agricultural Policy (CAP): state of play and environmental potential* [online]. iEEP.eu, marec 2015 [cit. 6. apríla 2016]. Dostupné na <http://www.ieep.eu/assets/224/WP6D4B_CAP.pdf>.

72 HARAKALOVÁ, Ľubica. Reformy spoločnej poľnohospodárskej politiky Európskej únie a ich financovanie. *Sociálno-ekonomická revue*, 2013, roč. 11, č. 2, s. 12- 13.

neekologických postupov výroby).⁷³ Po zhodnotení dopadu reformy nielen na českých poľnohospodárov možno považovať za jej najväčší problém veľké administratívne zaťaženie. Nebol zabezpečený dostatok osôb, ktoré by vykonávali efektívne cielenie platieb a kontrolovali dodržiavanie nových pravidiel. Preto môže byť konštatované, že úspechy tejto reformy boli skôr čiastkové ako dlhodobé.

2.2.4 Agenda 2000

Produkcia obilnín a hovädzieho mäsa bola stále nadmerná. Až v druhej polovici 90. rokov Európa čelila problémom ako BSE alebo výskyt rakovinotvorných dioxínov u hydiny (kedy tieto problémy boli dôsledkom nešetrného zaobchádzania so ŽP a využívaním hormónov a chemických látok pri snahách o dosiahnutie vyššieho zisku) a to jej rozpočet tiež zaťažovalo.⁷⁴ V roku 1997 tak bol predložený návrh Komisie na pokračovanie reformy. Bol pomenovaný *Agenda 2000- Za silnejšiu a širšiu Európu*. Neobsahovala oproti roku 1992 žiadne nové opatrenia, mala skôr pomôcť dôsledne realizovať závery z predošlej reformy. Boli naplánované ďalšie znižovania cien smerom k ich svetovej úrovni, väčší dôraz bol opäť kladený na priamu pomoc, systém bolo treba zjednodušiť a decentralizovať. Stále významnejšou súčasťou politiky sa mala stať politika rozvoja vidieka. Bez nového kroku v znižovaní cien sa očakávalo, že rozpočtová kríza spôsobí jav, že EÚ by nebola schopná plniť svoje medzinárodné záväzky.⁷⁵

V Agende 2000 bolo špecifikované, že ďalším cieľom európskeho poľnohospodárstva nie je len podpora zaistenia zodpovedajúcej životnej úrovne osôb žijúcich na vidieku s akcentom na zlepšenie ponuky alternatívnych zamestnaneckých príležitostí, ale hlavne plnenie úloh pri kultivácii a rozvoja vidieka taktiež v rámci starostlivosti o ŽP. Taktiež upozornila na nutnosť zvýšiť konkurencieschopnosť produktov SPP na domácom, ale tiež na svetovom trhu, zlepšiť kvalitu potravín a ich zdravotnú neškodnosť. Komisia v tomto dokumente vyzvala k zjednodušeniu legislatívy, ktorá by učinila sektor transparentnejším a zlepšila orientáciu poľnohospodárov v tejto problematike.⁷⁶ Pri dopadoch výsledkov možno hodnotiť Agendu 2000, ako reformu, ktorá mala veľké ciele, ale v plnej miere nedošlo k ich naplneniu. EÚ aj naďalej bojovala s nadprodukciou, priame platby boli netransparentné, odmeny neboli dostatočne viazané na výkony vo vzťahu k ŽP a v neposlednom rade bolo

73 DOČKAL, Vít a kol. *Česká politika v Evropské unii: evropský integrační proces a zájmy České republiky*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2006, s. 10.

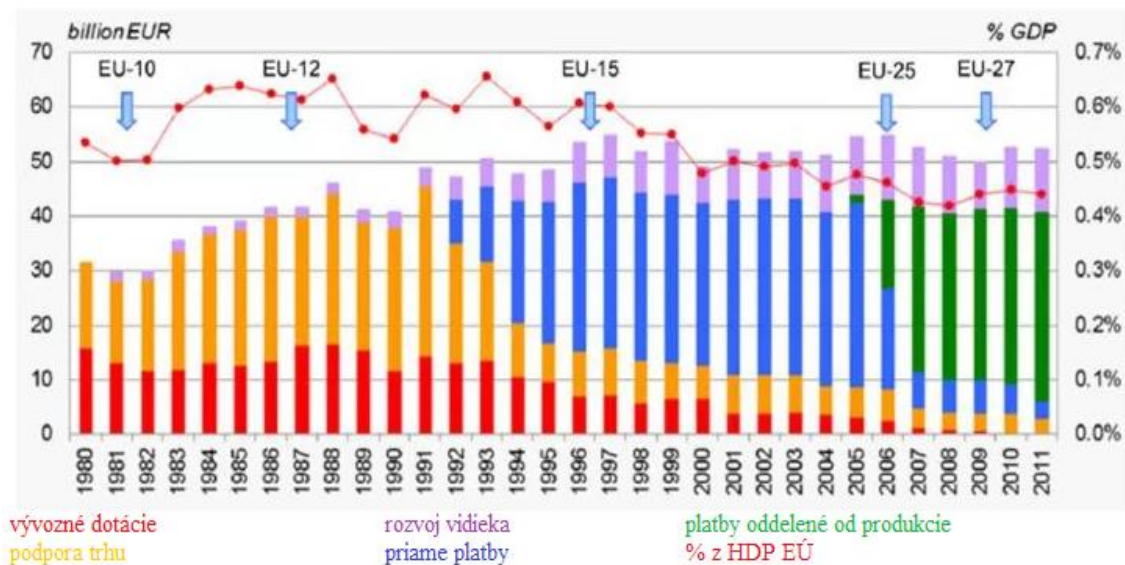
74 GARZON: *A changing global context...*, s. 24.

75 Tamtiež, s. 25.

76 BACHE, Ian, BULMER, Simon, GEORGE, Stephen. *Politics in the European Union*. 3. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2011, s. 376- 378.

poľnohospodárstvo stále veľmi významnou položkou na výdavkovej strane rozpočtu EÚ ako je možné vidieť v grafe.

Graf č. 1: Vývoj finančných prostriedkov vynakladaných na poľnohospodársky sektor EÚ

Zdroj: Európska komisia (2013), upravené autorom.

2.2.5 Fischlerova reforma

Pred očakávaným rozšírením EÚ o desať nových štátov bol zhodnotený priebeh predošlej reformy a návrh ďalších reformných krokov predložil rakúsky komisár pre poľnohospodárstvo Franz Fischler už v roku 2002.⁷⁷ Ciele tejto reformy mali podobu regionálnych a štrukturálnych cieľov, no boli menej sociálne zamerané. Najdôležitejším bodom reformy bola stabilizácia trhu, ale veľkého významu sa dostalo podpore kultúrneho a ekologického hľadiska krajiny. Príkladom môže byť zvláštna podpora pre poľnohospodárov, ktorých výroba bola ekologicky šetrná alebo nepoľnohospodárske aktivity podporujúce rozvoj vidieka. Zmena nastala aj v spôsobe financovania, kde bol nastolený režim podobný štrukturálnym fondom, tzn., že v tomto sektore bola zavedená povinná spoluúčasť vlád na financovaní jednotlivých projektov.⁷⁸ Nová úprava zahŕňala tieto aspekty:

- *Decoupling*: odstránenie väzby podpôr na poľnohospodársku produkciu zavedením SPS, čo v praxi znamená, že poľnohospodársky výrobca získava jednu platbu namiesto niekoľkých platieb.
- *Cross-compliance*: základom sú definované zákonné požiadavky

⁷⁷ GARZON: *A changing global context...*, s. 23.

⁷⁸ KUČEROVÁ, Irah. *Evropská unie: Hospodářské politiky*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008, s. 168.

na hospodárenie (verejné zdravie, zdravie zvierat a rastlín, ŽP, dobré podmienky zvierat), dobré poľnohospodárske a environmentálne podmienky.

- *Modulácia*: jedná sa o presun priamej podpory poľnohospodárom na rozvoj vidieka.
- *Degresivita*: finančná disciplína na hospodárstvach.
- *Rozvoj vidieka*: podpora kvality potravín, nových technológií pre spracovanie potravín, mladých poľnohospodárov, malých spracovateľov.
- *Poradenský systém (audit fariem)*: zmyslom je pomáhať poľnohospodárskym výrobcom pri aplikácii noriem agroenvironmentálnej oblasti, v oblasti kvality a bezpečnosti potravín a pohody zvierat.
- *Rozdelenie EAGGF*: na EAGRD - pre priame platby a EAFRD.⁷⁹

V rovnakom čase, kedy bola schválená Fischlerova reforma, bol publikovaný audit Európskeho dvora audítorov. Ten odporučil prehodnotiť dotačné pravidlá a zvážiť úplné zrušenie dotácií. Správa súdila, že predovšetkým systém vývozných dotácií je príliš komplikovaný, časovo aj finančne nákladný a z hľadiska kontroly neefektívny. Navyše dotácie sa líšia v jednotlivých členských štátoch.⁸⁰

ČR sa musela vyrovnávať so socialistickou minulosťou svojho rastlinného, ale predovšetkým živočíšneho poľnohospodárskeho sektora, aby následne svoj liberalizovaný priestor prispôbovala pravidlám EÚ a prispôsobila sa vplyvom europeizácie. Pred vstupom sa však ČR mohla priblížiť len doposiaľ známym zásadám európskeho poľnohospodárstva, ktorých následná modifikácie Fischlerovou reformou ČR zaskočila. Priestor určený pre liberalizáciu družstiev po roku 1989 totiž neprispel veľkou mierou k podpore menších fariem a teda ČR nebola nastavená na maximálny profit z novej podoby SPP.

2.2.6 Health check - revízia fungovania SPP

Jednu z najdôležitejších udalostí legislatívneho vývoja v oblasti SPP v období rokov 2004 - 2009 predstavovala revízia strednodobej reformy SPP nazývaná *Health Check*. Bola potreba k ďalšiemu prehodnoteniu najmä finančných aspektov fungovania SPP vo svetle dočasných dopadov Fischlerovej reformy. V novembri 2007 preto Komisia prezentovala

79 MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Vznik, vývoj a reformy Společné zemědělské politiky*. [cit. 7. apríla 2016]. Dostupné na <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/cr-a-evropska-unie/spolecna-zemedelska-politika/vznik-vyvoj-a-reformy-spolecne/>.

80 KUČEROVÁ: *Evropská unie...*, s. 170.

oznámenie s názvom „Príprava na kontrolu zdravotného stavu“⁸¹, v ktorom sa vyjadrila k fungovaniu SPP po reforme z roku 2003 a navrhla niektoré riešenia.

V oblasti priamych platieb patril k najkontroverznejším bodom uvažovaný model ich postupného znižovania podľa veľkosti podniku (princíp degresivity), čo sa odrážalo aj v pozícii ČR. Oznámenie Komisie tiež počítalo so zavedením systému SPS v štátoch EÚ- 10, ktoré doteraz uplatňujú SAPS, vrátane ČR. Hovorilo sa o ďalšom zjednodušení sankčných a kontrolných mechanizmov cross-compliance. Komisia ďalej navrhla niektoré zmeny intervenčných mechanizmov (najmä v sektore obilnín) a zváženie pokračovania pomoci, ktoré doposiaľ neboli oddelené od výroby, či špecifických dávok mimo systému SPS (napr. u sušeného krmiva, škrobu, ľanu alebo konope). Dôležitými bodmi bolo tiež odstránenie kvót na mlieko a mliečne výrobky do konca marca 2015 a zvýšenie povinnej modulácie. Komisia navrhovala tiež zväziť zmyslupnosť a hospodárnosť pokračovania hektárovej podpory pestovania energetických plodín určených predovšetkým na výrobu biopalív prvej generácie. Do nových priorít majúcich zohľadňovať PRV boli zahrnuté boj s klimatickými zmenami, podpora obnoviteľných zdrojov energie, vodného hospodárstva a zachovanie biodiverzity.⁸² V máji 2008 predložila Komisia Rade štyri legislatívne návrhy zmien. Ich prejednávanie bolo náročné, čo dokazuje aj počet viac ako tisíc pozmeňovacích návrhov. V novembri bola nakoniec dosiahnutá politická dohoda a všetky uznesenia boli schválené v jednom čítaní v Európskom parlamente a bol prijatý *Health Check*.⁸³ Reakciou vtedajšej komisárky pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka Mariann Fischerovej Boelovej na túto politickú dohodu bolo prehlásenie: „*Kontrola stavu má našich poľnohospodárov pripraviť na výzvy, ktorým budú čeliť v nadchádzajúcich rokoch, ako napríklad zmena klímy, a umožniť im slobodne sa riadiť signálmi trhu. Tým, že prevedieme viac finančných prostriedkov do fondu pre rozvoj vidieka, získame možnosť nájsť individuálne riešenia osobitných regionálnych problémov. Dohodnuté zmeny predstavujú pre SPP zásadný krok vpred.*“⁸⁴

81 Zdelenie Komisie Rade a Európskemu parlamentu KOM (2007) 722; *Príprava na kontrolu stavu reformy SPP*. [online]. eurlex.europa.eu, 2007 [cit. 8. apríla 2016]. Dostupné na <<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0722:FIN:CS:PDF>>.

82 EUROSOP. *Zemědělství a rybolov v letech 2004 – 2009* [online]. eurosop.cz, 13. augusta 2009 [cit. 8. apríla 2016]. Dostupné na <<https://www.eurosop.cz/8686/13180/clanek/special-zemedelstvi-a-rybolov-v-letech-2004-2009>>.

83 EURÓPSKA KOMISIA. *Polnohospodárstvo: kontrola stavu SPP pomôže poľnohospodárom čeliť novým výzvam* [online]. europa.eu, 20. novembra 2008 [cit. 8. apríla 2016]. Dostupné na <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-08-1749_sk.htm?locale=en>.

84 Tamtiež

Vtedajší minister poľnohospodárstva ČR Petr Gandalovič⁸⁵ uviedol postoj k reforme priamych platieb: „*Opatrenia redukujúce priame platby podľa veľkosti podnikov by totiž mali selektívny vplyv iba na niektoré členské štáty, a tým by negatívne ovplyvnili konkurencieschopnosť poľnohospodárskeho sektora. Podľa predpokladov by sa v ČR dotklo krátenie takmer 40 % priamych platieb, v porovnaní napríklad s Francúzskom, u ktorého činí odhad asi 6,5 %, alebo Rakúskom s približne 2,5 %.*“⁸⁶ Z uvedeného vyplýva, že ČR vystupuje proti stanoveniu hornej hranice platieb z dôvodu diskriminácie a neodôvodnenosti. Tieto opatrenia majú za následok znevýhodňovanie niektorých členských štátov na základe umelo vytvorených kritérií.

V súvislosti s reformami, ktorých parametre sú na európskej úrovni dané, je znova dôležité zdôrazniť legislatívnu a tiež komunikačnú funkciu vlády ČR. Dlhodobé národné stratégie ohľadom produkčnej aj mimoprodukčnej dimenzie poľnohospodárstva nemožno tvoriť bez diskusie so záujmovými skupinami. Minulosť českej poľnohospodárskej politiky bohužiaľ vytvorila stav, v ktorom existujú komunikačné bariéry medzi MZČR a niektorými záujmovými skupinami,⁸⁷ ktoré patria medzi významných aktérov europeizácie.

2.3 Vývoj spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ po roku 2013

Budúci vývoj SPP nie je zatiaľ úplne jasný. Každý predkladateľ návrhu má iný zámer, teda od poľnohospodárskej politiky očakáva niečo iné. Ako je možné pozorovať v predchádzajúcich kapitolách, k jednotlivým návrhom je vždy veľké množstvo pozmeňujúcich návrhov a výsledná politika je výsledkom mnohomesačného hľadania kompromisov. Je možné, že bude pokračovať snaha o liberalizáciu, ale rovnako je možné, že budú vypočuté hlasy záujmových skupín. Budúci vývoj závisí aj od politickej situácie v Európe a presadzovania europeizácie v členských štátoch. V nasledujúcom texte sú krátko priblížené niektoré názory na smerovanie SPP.

Podľa M. Fischer Boelovej je budúcnosť SPP spojená s odpoveďou na otázku, či je potreba viac peňazi na jednoduchý, ale nepresný systém, alebo či je potrebné urobiť krok k presnejšej definícii a podpore cieľov. Medzi týmito cieľmi je aj podpora príjmov poľnohospodárov a ich odškodnenie za náklady, ktoré im nevznikajú mimo EÚ a medzi iným aj za to, že sa starajú o ŽP. Odpoveď na túto otázku má politický rozmer, pretože je takmer

85 Vo funkcii od 9. januára 2007 do 8. mája 2009 počas vlády Mirka Topolánka.

86 VORLÍČEK, Petr. *Gandalovič: opatření v rámci Health Check unijní zemědělství neozdraví* [online]. asz.cz, 21. novembra 2007 [cit. 15. apríla 2016]. Dostupné na <<http://www.asz.cz/cs/zpravy-z-tisku/politika-a-ekonomika/gandalovic-opatreni-v-ramci-health-check-unijni-zemedelstvi-neozdravi.html>>.

87 DOČKAL: *Česká politika v Evropské unii...*, s. 18.

isté, že keď sa prejde k cielenému prístupu, bude to znamenať presun financií medzi hospodárstvami, regiónmi i jednotlivými štátmi.⁸⁸ Z pohľadu daňového poplatníka je jednoduché odpovedať na otázku. Určite by bola uprednostnená presnosť a cielenosť.

Konzistentnú predstavu o budúcej podobe SPP sformuloval bývalý riaditeľ Generálneho direktoriátu pre obchod a poľnohospodárstvo OECD, Stefan Tangermann. Podľa jeho názoru EÚ ako najväčší vývozca poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov má záujem na odstránení prekážok obchodu kvôli získavaniu trhov. EÚ sa nemôže vrátiť k politike podpôr trhových cien (zvýšiť vonkajšiu ochranu, pokračovať v trhovej intervencii a vo vývozných subvenciách) okrem iného aj preto, že je to nespravodlivé: veľkí poľnohospodári dostávajú viac ako malí, ktorí pomoc najviac potrebujú. Priame platby, ktoré sú odvodené od historických príjmov poľnohospodárov a boli kompenzáciou za zrušenie podpory trhových cien, sú tiež nespravodlivé, pretože zabezpečujú presun príjmov najmä veľkým poľnohospodárskym podnikom.⁸⁹

Diskusie v rámci zdravotnej kontroly ukazujú, že členské štáty sa vo svojich stanoviskách na prípadné ďalšie reformné kroky značne rozchádzajú. Vývoj na svetových trhoch v poslednom období (potravinová kríza) poskytol živnú pôdu ako pre konzervatívne, tak aj pre liberálne prístupy. Rast dopytu po niektorých poľnohospodárskych komoditách a s tým súvisiaci cenový rast zlepšil konkurenčnú pozíciu európskych výrobcov a uľahčil argumentáciu v prospech odstraňovania opatrení na podporu trhu. Situácia na trhu poskytla súčasne dôvod pre obnovenie otázky potravinovej bezpečnosti, čo podporilo konzervatívne postoje presadzujúce produkčne orientované podpory, ochranu domáceho trhu a pod.⁹⁰

MZČR vypracovalo Rámcovú pozíciu k budúcej podobe SPP, ktorá bola vládou schválená v marci 2011. Uvedený dokument vytýčil základné línie pozície ČR. Základom prosperity poľnohospodárstva musí byť konkurencieschopná poľnohospodárska produkcia, podporená zodpovedajúcou cenovou stabilitou a platbami vyrovnávajúce zvýšené kvalitatívne požiadavky na potraviny a na environmentálne normy požadované v EÚ, tak aby bol zaistený zodpovedajúci príjem poľnohospodárov. ČR je presvedčená o potrebe vykonania zásadnej reformy priamych platieb, ktorá povedie k zabezpečeniu spravodlivého zaobchádzania medzi poľnohospodármi v rámci celej EÚ vrátane úrovne priamych platieb. Budúca podoba

88 BLAAS, Gejza. *Health Check a výhledy SZP po roce 2013*. [online] UZEI.cz, 2009. [cit.8. apríla 2016] Dostupné na <<http://docplayer.cz/12172796-Health-check-a-vyhledy-szp-po-roce-2013-doc-ing-gejza-blaas-csc.html>>.

89 Tamtiež

90 Tamtiež

priamych platieb ako jedného z nástrojov SPP musí byť posudzovaná v komplementarite s trhovými nástrojmi a s nástrojmi rozvoja vidieka.⁹¹

Na záver tejto kapitoly je potrebné znovu zdôrazniť, že zostaviť teraz SPP bude veľmi ťažké. Hlavné trendy, na ktorých sa zhodnú zástancovia všetkých ekonomických i politických smerov, teda transparentnosť, efektívnosť a cielenosť, vyžadujú veľa presných informácií a dát. Bez nich SPP nemôže byť efektívna. To je ale problém hospodárskych politík všeobecne. Ich ciele sú stanovované politicky, ako kompromisný výsledok vyjednávania naprieč politickým spektrom. Existujúce ekonomické nástroje sa dajú potom len veľmi zle prispôbiť.

91 RADA HOSPODÁŘSKÉ A SOCIÁLNÍ DOHODY ČR. *Informace o přípravě zemědělské politiky a postavení ČR v budoucnosti* [online]. eagri.cz, 10. októbra 2011 [cit. 9. apríla 2016] Dostupné na <http://ipodpora.odbory.info/soubory/dms/wysiwyg_uploads/7e3273382ed2fdbb/uploads/Vyvoj_projednavani-problematiky-budoucnosti-SPZ-po-r-2013.doc>.

3. Česká poľnohospodárska politika pred vstupom ČR do EÚ

Zmena ekonomického prostredia v ČR, ktorá naštartovala v roku 1989 s pádom komunistického režimu, ovplyvnila zásadným spôsobom chod celej národnej ekonomiky. Prechod medzi centrálnym direktívnym hospodárstvom a trhovým hospodárstvom bol proces plný zmien a reorientácie novým smerom, ako pre spôsob vedenia štátu a jeho makroekonomickú politiku, tak pre súkromný sektor a všetkých obyvateľov republiky. Pre ČR, ktorá bola 40 rokov príkladom takmer neexistujúceho súkromného podnikania a teda prakticky 100% podiel štátu na tvorbe HDP, bola zmena náročná. Táto zmena sa netýkala iba faktických a materiálnych záležitostí, ale predovšetkým aj spôsobu myslenia ľudí, ich náhľadu na chod ekonomiky a zmeny hodnotového rebríčka. Transformácia v štát s trhovou ekonomikou so sebou okrem zmeny vlastníctva, novovytvoreného právneho rámca a iných faktických záležitostí priniesla aj prenikanie europeizačných prvkov do oblasti poľnohospodárstva.

Aby sme rozpoznali obsahovú stránku a dopady procesu europeizácie, prvá časť kapitoly sa zaoberá zmenami týkajúcimi sa českého poľnohospodárstva, ktoré boli naštartované vďaka revolučným udalostiam v ČSSR v roku 1989. Najprv je v nej vysvetlené, z akého základu zmeny nastali, následne na to v akých oblastiach českého poľnohospodárstva nastali a konkrétne prečo. Druhá podkapitola je zameraná na obdobie po roku 1989. Tretia podkapitola sa venuje politickým prípravám, prístupovému jednaniu vstupu ČR do EU pri ktorej bola zvolená zadrživacia stratégia, ktorá sa pokúsila brániť europeizácii a na záver vyjednaným podmienkam v oblasti poľnohospodárstva a prechodným obdobiam.

3.1 Stav českého poľnohospodárstva do roku 1989

Aby sme mohli porozumieť zmenám, ktoré v 90. rokoch 20. storočia a v prvých rokoch nového tisícročia v poľnohospodárskom sektore ČR nastali, je potrebné najprv ozrejmiť, z akého základu tieto zmeny nastali a aký bol stav poľnohospodárstva, než sa začali zmeny v priebehu transformácie. Východisková situácia nie je rozobratá do úplných podrobností, pretože je dôležitá len kvôli znalosti celkového obrazu českého poľnohospodárstva v roku 1989 a rokoch nasledujúcich.

Pre české, resp. československé poľnohospodárstvo na konci 80. rokov bola charakteristická vysoká intenzita výroby, a to rastlinnej aj živočíšnej. Vysoká úroveň objemu poľnohospodárskej produkcie bola dosahovaná poľnohospodárskou politikou cielenou na maximálnu sebestačnosť ČSSR, resp. na prevahu exportu poľnohospodárskych komodít

proti dovážaným objemom. Vzhľadom k relatívne nízkej úrovni vybavenosti poľnohospodárskym pôdnym fondom na jedného obyvateľa bolo preto týchto výkonov dosahované vysokou intenzitou produkcie na hektár poľnohospodárskej pôdy a vysokým podielom ornej pôdy na celkovej výmere poľnohospodárskeho pôdneho fondu. Typický bol aj relatívne významný a trvalo rastúci objem nepoľnohospodárskych aktivít (stavebníctvo, výrobné krmív a polotovarov, montážne a opravárenské prevádzky a pod.) v poľnohospodárskych podnikoch a jeho relatívne vysoký podiel na hrubej poľnohospodárskej produkcii.⁹² V nasledujúcej tabuľke možno pozorovať, že v priebehu tridsiatich rokov hrubá poľnohospodárska produkcia mala stúpajúcu tendenciu spolu s výnosom poľnohospodárskej pôdy, avšak pracovníkov a JRD ubúdalo.

Tabuľka č. 3: Československé poľnohospodárstvo v rokoch 1950 - 1980

	1950	1960	1970	1980
Hrubá poľnohospodárska produkcia v mil. Kčs	62271,80	66844,30	79450,90	94448,40
Výnos 1 ha poľnohospodárskej pôdy v Kčs	14237,00	14 743,00	17962,00	21867,00
Pracovná sila v tisícoch osôb	1231,80	862,00	699,10	575,30
Počet jednotných poľnohospodárskych družstiev	1389,00	8133,00	4298,00	1084,00

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Retrospektívne údaje o spotrebe potravín rokov 1920 – 2006* [online]. czso.cz, 31. júla 2008 [cit. 15. apríla 2016]. Dostupné na <<https://www.czso.cz/csu/czso/retrospektivni-udaje-o-spotrebe-potravin-v-letech-1920-2006-n-7sg9bp0osn>>.

Poznámka: vyjadrené v stálych cenách roku 1989, upravené autorom.

3.2 Transformácia poľnohospodárskej politiky ČR po roku 1989

Pri hodnotení dôvodov a predpokladov transformácie poľnohospodárskeho sektoru po roku 1989 musíme vychádzať z vývoja českého a československého poľnohospodárstva v poslednom období totalitnej éry. Pri porovnaní s postsocialistickými krajinami iba na území vtedajšej NDR v rade ukazovateľov dosahovalo vyššiu alebo približne rovnakú úroveň.⁹³ Vysoká úroveň objemu poľnohospodárskej produkcie bola dosahovaná poľnohospodárskou politikou cielenou na maximálnu sebestačnosť vtedajšieho Československa, resp. na prevahu exportu poľnohospodárskych komodít proti dovážaným množstvám, a to aj za cenu

92 BIČÍK, JANČÁK: *Transformační procesy...*, s. 9.

93 Tamtiež, s.50.

viac-menej trvalých ťažkostí pravidelného zásobovania zeleninou, ovocím a niektorými ďalšími produktmi.⁹⁴

Tabuľka č. 4: Vybrané ukazovatele intenzity a produktivity poľnohospodárstva v okolitých krajinách (rok 1990)

	Rakúsko	bývalá NDR	Poľsko	Maďarsko	Československo
Orná pôda v ha na 1 obyv.	0,195	0,156	0,387	0,510	0,327
Hektárové výnosy (tun/ha)					
pšenica	5,1	6,3	4,0	5,1	5,4
zemiaky	25,0	25,8	19,8	17,1	15,4
Prasatá (ks) na 100 ha ornej pôdy	250,7	275,3	132,1	144,9	147,2
Dobytok (ks) na 100 ha	73,2	112,5	53,5	24,7	76,2
Traktory (počet) na 100 ha	9,7	8,7	6,3	0,8	2,1

Zdroj: BIČÍK, JANČÁK: *Transformační procesy...*, s. 50., upravené autorom.

Obmedzené možnosti vývozu poľnohospodárskych komodít do EÚ spolu s rozpadom ZSSR a faktickú neschopnosť platiť za dodávky potravín viedli od začiatku 90. rokov k výraznému poklesu exportných možností československého a neskôr i českého poľnohospodárstva. To spolu s poklesom domácej spotreby a zmenami spotrebných zvyklostí ovplyvnilo podstatný pokles požiadaviek formujúceho sa trhu s už úplne alebo prevažne reálnymi cenami na poľnohospodársku prvovýrobu.⁹⁵

Poľnohospodárske podniky boli na začiatku transformácie organizované podobne ako podniky západné, kapitalistické. Boli zasiahnuté výrobné postupy, organizácia podniku a technologicko-výrobné postupy. Na rozdiel od západných poľnohospodárov boli poľnohospodári bývalých krajín ZSSR, a teda aj ČSSR riadené centrálné a organizované vertikálne. Prechod na trhovú ekonomiku, ktorý bol spôsobený reformami znamenal výrazný tlak na prispôbenie sa poľnohospodárstva novým ekonomickým podmienkam a odbytovým možnostiam z hľadiska ich rozmeru, štruktúry a výkonnosti.⁹⁶ Na konci roka 1989 neexistoval v podstate vo vtedajšom ČSSR súkromný sektor, dve tretiny poľnohospodárskej pôdy obhospodarovali JRD (1 024 družstiev) a jedna tretina štátnej pôdy patrila štátnym statkom, ktorých bolo 174. Priemerná výmera poľnohospodárskej pôdy u družstiev dosahovala 2 563

94 BIČÍK, JANČÁK: *Transformační procesy...*, s. 50.

95 Tamtiež, s. 51.

96 ASLUND, Anders. *How Capitalism Was Built: The Transformation of Central and Eastern Europe, Russia, the Caucasus, and Central Asia*. 2. vydanie. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, s. 186.

ha a u statkov 6 259 ha. Do konca roka 1990 vzniklo v ČR 3205 podnikov súkromne hospodáriacich poľnohospodárov (FO), tie však obhospodarovali iba necelé 1 % poľnohospodárskej pôdy. Regionálne rozdiely v zastúpení jednotlivých právnych foriem hospodárenia na poľnohospodárskej pôde jednotlivých okresov ČR analyzoval Antonín Götz.⁹⁷

Tabuľka č. 5: Právne formy podnikateľského subjektu v rokoch 1990 - 2000 (v percentách)

Právna forma podnikateľského subjektu	1990	1995	2000
Poľnohospodárske družstvá	66,5 (JRD)	46,9	29,1
Obchodné spoločnosti	-	28,1	43,2
Súkromne hospodáriaci poľnohospodári	1,3	21,7	26,4
Štátne podniky	38,9	1,7	1,3
Ostatné podniky	0,2	1,6	0,0
Celkom	100,0	100,0	100,0

Zdroj: GÖTZ, JANČÁK: *Územní diferenciacie českého zemědělství...*, s. 81.

Z uvedenej tabuľky vyplýva, že v prevažnej väčšine okresov ČR boli v polovici 90. rokov 20. storočia v štruktúre držby poľnohospodárskej pôdy najviac zastúpené kolektívne družstevné formy vlastníctva, t. j. transformované poľnohospodárske družstvá vlastníkov pôdy, ktoré boli centrálné riadené štátom. Manažment družstva tak hospodáril na prenajatej pôde od jednotlivých vlastníkov, ktorým platil prenájom rôznym spôsobom (naturáliami alebo finančnými prostriedkami).⁹⁸ V roku 2000 sa percentuálny podiel súkromného vlastníctva výrazne zvýšil, čo znamená prechod na trhový model.

3.3 Politická príprava na vstup ČR do EÚ

Roky 1996 až 1998 znamenali určitý posun v českej poľnohospodárskej politike. Vláda ČR sa v júli 1996 vo svojom programovom vyhlásení zaviazala k implementácii vidieckej politiky, podpore mimoprodukčných funkcií poľnohospodárstva, k financovaniu environmentálnych postupov a stabilizácii potravinového trhu. V roku 1998 boli zavedené platby na údržbu krajiny vyplácané na jeden hektár plochy, a síce celoplošne na všetku poľnohospodársku pôdu v závislosti na jej bonite. V roku 1999 tvorili platby z podporných programov (ekológia, menej priaznivé oblasti, mimoprodukčné formy poľnohospodárstva) už

⁹⁷ BIČÍK, JANČÁK: *Transformační procesy...*, s. 81.

⁹⁸ Tamtiež, s. 54.

50 % celkových výdavkov MZČR.⁹⁹ V januári 1996 ČR podala oficiálnu žiadosť o členstvo v EÚ a ďalším zlomovým okamihom bol rok 1997, kedy došlo k prijatiu Agendy 2000 a rozhodnutiu Luxemburského summitu začať vyjednávať s dovedy najlepšie pripravenými krajinami, medzi ktoré patrila aj ČR. V apríli 1998 začala prvá oficiálna časť rozhovorov medzi ČR a EÚ v rámci *screeningu*.¹⁰⁰ Preto sa považuje toto obdobie za dôležité z integračného hľadiska a zavádzania europeizačných prvkov. Poľnohospodárstvo bolo jednou z najkontroverznejších a zároveň najdôležitejších oblastí predvstupových rokovaní.¹⁰¹ Od konca roku 1998 prebiehala špecifická vývojová fáza, ktorá je charakterizovaná zvýšeným úsilím o priblíženie českého poľnohospodárskeho systému k EÚ a to harmonizáciou legislatívy, zladením domácej politiky a ekonomiky s pravidlami SPP EÚ. V ČR neboli najskôr vytvorené analogické podmienky porovnateľné s EÚ. Až neskôr, pod tlakom ťažkostí poľnohospodárskeho sektora a nutnosti priblížiť podstatne poľnohospodársku politiku systému SPP, boli prijímané nástroje podobné politike EÚ.¹⁰²

3.3.1 Vyjednávanie v oblasti poľnohospodárstva

Cieľom vlády ČR pri rokovaní o vstupe do EÚ bolo zachovať a posilniť konkurencieschopnosť českých poľnohospodárskych podnikov v rámci európskeho trhu a udržať doterajší rozmer českého poľnohospodárstva.¹⁰³ V priebehu rokovaní s EÚ odovzdala česká vláda 24 dodatočných informácií k Pozičnému dokumentu, ktoré pôsobili ako zdržiavacia stratégia k prenikaniu europeizácie do národnej legislatívy.

Na ich základe boli požiadavky a pozície ČR v jednotlivých bodoch spresňované a prispievali podstatnou mierou aj k modifikácii spoločných pozícií EÚ.¹⁰⁴ Na základe mandátu stanoveného vládou ČR prakticky ukončila vstupné rozhovory o poľnohospodárstve v decembri 2012 a pristúpila na kompromisný návrh Dánska ako predsedníckej krajiny Rady ohľadom kvót na množstvo kráv chovaných na mäso výmenou za ďalšie rokovania

99 NEUMANN, Pavel. *Společná zemědělská politika EU: vznik, vývoj a reformy, mezinárodní komparace*.

1. vydání. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze. Nakladatelství Oeconomica, 2004, s. 52.

100 Analytické porovnávanie legislatívy kandidátskych krajín s európskym právom. Pre potreby screeningu bolo *acquis* rozdelené podľa oblastí do 31 kapitol. Pred začatím rokovaní o každej kapitole navrhla vždy Komisia spoločné rokujúce stanovisko Únie, ktoré bolo schválené Radou a prezentované predsedníckou krajinou. Stanoviská ku všetkým 31 kapitolám vypracovali tiež všetky kandidátske štáty, ktoré pri rokovaní zastupoval hlavný vyjednávač a jeho tím.

101 DŮRR, Jakub, MAREK, Dan. *Předvstupní očekávání a realita plného členství: zkušenosti členských zemí EU a jejich relevance pro ČR*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra politologie a evropských studií, 2002, s. 88.

102 NEUMANN: *Společná zemědělská politika...*, s. 52.

103 HAD, STACH, URBAN: *Česká republika v Evropské unii...*, s. 108.

104 MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. Informace ke Smlouvě o přistoupení [online].

ec.europa.eu, 14. apríla 2003 [cit. 20. apríla 2026]. Dostupné na

<http://ec.europa.eu/ceskarepublika/pdf/smlouva_o_pristoupeni_mzv.pdf>.

o finančných otázkach vstupu. Rokovania priblížil hlavný vyjednávač ČR Pavel Telička: „Česká strana dále nepresadzovala ďalšie navýšenie kvót na kravy bez trhovej produkcie mlieka. My sme nakoniec akceptovali navýšenie z 50 000 a nejaké drobné na 90 300. S tým, že som sa dohodol s Komisiou, že bude asistovať pri určitej analýze rozvoja danej oblasti, predovšetkým z pohľadu využitia prostriedkov na rozvoj vidieka.“¹⁰⁵ Česká vláda vyjedнала pre českých poľnohospodárov lepšie podmienky než bol pôvodný návrh Komisie. U priamych platieb vyjedнала ČR možnosť dorovnania na vyššiu úroveň než bol pôvodný návrh, a to s využitím prostriedkov EÚ na rozvoj vidieka a prostriedkov z národných zdrojov, a to 55 % úrovne EÚ v roku 2004, 60 % v roku 2005 a 65 % v roku 2006. ČR dosiahla značný úspech pri rokovaníach o výške výrobných kvót, a to hlavne u mlieka a cukru. ČR sa tiež podarilo dojednať limity na poskytovanie pomoci, ktoré vychádzali z úrovne poľnohospodárskej produkcie v roku 2001. Navyše tieto dohodnuté limity pomoci boli vo väčšine prípadov vyššie ako bol pôvodný návrh Komisie.¹⁰⁶ Účelom kvót je zachovanie cien a zamedzenie nadmerným prebytkom. Veľkosť dojednaných limitov výroby by nemal ohrozovať budúcnosť tuzemského poľnohospodárstva, pretože s výnimkou cukru sa podarilo vyjednať kvóty zaisťujúce väčší rozmer poľnohospodárskej produkcie, než bol pred vstupom do EÚ dosahovaný. Stanovenie tzv. základnej plochy a referenčného výnosu u rastlinnej výroby, resp. stropov prémie u hospodárskych zvierat je dôležité pre určenie maximálnej výšky priamych platieb.¹⁰⁷ Pre ilustráciu sú uvedené v tabuľke č. 6 kvóty a limity ponúkané EÚ, dosiahnuté výsledky a pre porovnanie skutočnosť z roku 2001.

105 PETRŽÍLKOVÁ, Eva. *Česká republika de facto uzavřela jednání s Evropskou unií o zemědělství* [online]. radio.cz, 10. decembra 2002 [cit. 19. apríla 2016]. Dostupné na <<http://www.radio.cz/cz/rubrika/udalosti/ceska-republika-de-facto-uzavrela-jednani-s-evropskou-unii-o-zemedelstvi>>.

106 HAD, STACH, URBAN: *Česká republika v Evropské unii...*, s. 108.

107 JEDLIČKA, Jan. *Společná zemědělská politika EU* [online]. csas.cz, jún 2004 [cit. 26. apríla 2016]. Dostupné na <<http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/CAP.pdf>>.

Tabuľka č. 6 : Porovnanie dojednaných kvót so stavom produkcie v ČR (2001)

Oblasť	Pôvodná ponuka EÚ	Výsledná vyjednaná kvóta	Skutočnosť 2001
orná pôda- plocha (ha)	2251087	2253598	2381749
referenčný výnos (t/ha)	4,18	4,20	3,97- 4,33
mlieko (dodávky a priamy predaj) (t)	2505 550	2682143	2655587
tučnota mlieka (%)	4,21	4,21	3,9
kravy bez tržnej produkcie mlieka (ks)	52853	90300	100333
zvláštne prémie dobytku (ks)	235349	244349	191109
cukor celkom (t)	445037	454862	434200
zemiakový škrob (t)	16967	33660	29600
ovce (ks)	44192	66733	70101
rajčiny (t)	6989	12000	11025

Zdroj: MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. *Informace ke Smlouvě o přistoupení* [online]. ec.europa.eu, 14. apríla 2003 [cit. 15. apríla 2016]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/pdf/smlouva_o_pristoupeni_mzv.pdf>., upravené autorom.

Celková situácia nebola pre českú krajinu tak priaznivá, ako by sa zdalo. ČR mala totiž dostať od EÚ najmenej peňazí, hoci českí zástupcovia požadovali omnoho viac. Po vstupe do EÚ mala ČR dostať najmenej zo všetkých ôsmich kandidujúcich postkomunistických krajín. Dramatické vyjednávania o tejto otázke prebiehali do nočných hodín. „Pre prvé tri roky ponúka EÚ ČR „čistý príjem“ sotva 70 € na hlavu. Pre porovnanie: napr. Litva má dostať 360 a Poľsko 166. Znamená to, že Česká republika získa za prvé tri roky po vstupe do EÚ asi 700 mil. €. V prepočte je to 21 mld. Kč. To je suma, za ktorú sa dá postaviť len niekoľko desiatok kilometrov diaľnic.“¹⁰⁸ Uviedla autorka článku pre rádio Praha. Tento výrok nie je veľmi pozitívny, vzhľadom na to, že ČR nevstupovala do EÚ len z ekonomických výhod a rozhodnutie, že z financií získaných z EÚ sa dá postaviť len časť

108 PETRŽÍLKOVÁ, Eva. *Česká republika de facto uzavřela jednání s Evropskou unií o zemědělství* [online]. radio.cz, 10. decembra 2002 [cit. 19. apríla 2016]. Dostupné na <<http://www.radio.cz/cz/rubrika/udalosti/ceska-republika-de-facto-uzavrela-jednani-s-evropskou-unii-o-zemedelstvi>>.

úseku diaľnice je populistický postoj, ktorým nerelevantne prirovnáva alokovanie financií z rozpočtu ČR.

ČR sa podarilo vyjednať značný objem prostriedkov zo zdrojov EÚ na rozvoj vidieka. Pre obdobie 2004 - 2006 získala ČR 480 mil. € (pôvodný návrh Komisie bol 380 mil. €). Podmienkou pre získanie zdrojov bolo spolufinancovanie ČR v rozsahu najmenej 120 mil. €. V prepočte na Kč bolo k dispozícii na rozvoj vidieka zo zdrojov EÚ na obdobie 2004 - 2006 najmenej 14,4 mld Kč, t. j. 4,8 mld Kč ročne. Pred vstupom ČR na tieto opatrenia vynakladala cca 2,7- 2,8 mld Kč ročne.¹⁰⁹ Znamená to, že objem prostriedkov poskytovaných EÚ na tento účel bol takmer dvakrát vyšší než národné prostriedky vynakladané v dobe pred vstupom do Únie.

3.3.2 Prechodné obdobia v oblasti poľnohospodárstva

Pre ČR vyjedнала česká vláda dve prechodné obdobia v oblasti poľnohospodárstva. V prvom prípade ide o prechodné obdobie do 31. 12. 2006 pre 52 podnikov spracovateľského priemyslu (napr. bitúnky a podniky mäsového priemyslu) na dosiahnutie plnej harmonizácie hygienických parametrov s podmienkami platnými v EÚ. V druhom prípade sa jedná o prechodné obdobie do 31. 12. 2009 pre používanie klietkových systémov pre nosnice. Zákaz klasických klietok vyplýva zo smernice Komisie, ktorá stanovila minimálne normy ochrany nosníc.¹¹⁰

Podľa predsedu Poľnohospodárskeho zväzu ČR Martina Pýchu českí chovatelia vydali pre splnenie únijných požiadaviek značné množstvo peňazí a investícií. *„Nové klietky majú podstatný vplyv na nákladovosť výroby a odrážajú sa v cene produkovaných vajec. Preto je nutné, aby povinnosť chovať sliepky v moderných klietkach platila a dodržiavala sa vo všetkých krajinách Európskej únie,“* poznamenal Zdeněk Straka z poľnohospodárskej spoločnosti v Citove. Poľnohospodársky zväz zároveň požiadal vládu a českých politikov, aby aktívne zapojili príslušné dozorné orgány na ochranu českého trhu pred nelegálnou produkciou. *„Súčasne vyzývame organizácie na ochranu zvierat, aby sa aktívne zapojili*

109 EUROSKOP. *Informace o Přístupové smlouvě* [online]. euroskop.cz, 19. apríla 2016 [cit. 19. apríla 2016] Dostupné na: <http://www.euroskop.cz/gallery/5/15679fdd05f5_427a_4381_a416_0752919a11a6.pdf>.

110 Smernica Rady 1997/ 74 z 19. júla 1999, ktorou sa stanovujú minimálne požiadavky na ochranu nosníc. Úr. vest. L 203, 3. augusta 1999, s. 1 a násl.

nielen do pôsobenia na príslušné európske orgány v požiadavkách na sankcie za neplnenie, ale aj do kampane na informovanie verejnosti, “¹¹¹ dodal Pýcha.

Z uvedených vyjadrení vyplýva, že pre českých poľnohospodárov bolo finančne náročné prispôbiť sa európskym požiadavkám, ktoré mali za následok zdražovanie vajec, avšak prispôbili sa. Ide im predovšetkým o ochranu českého trhu a bránia sa lacným dovozom z ostatných členských štátov, ktoré by predstavovali nezanedbateľnú konkurenčnú výhodu.

V oblasti zaradenia ochrany zemepisných názvov sa podarilo vyjednať označenia alkoholických nápojov ako napríklad „Českobudějovické pivo“ a „Budějovické pivo“, „Karlovarská hořká“ a „Slivovice.“¹¹² Toto označenie, ktoré je uznávané EÚ udáva osobitý charakter produktu, zaručuje značku kvality a odlišuje ho od ostatných výrobkov. Pre niektorých spotrebiteľov je dôležitým faktorom pri výbere z niekoľkých rôznych druhov v rovnakej kategórii. Zjednodušene povedané: čím väčší dopyt po takýchto výrobkoch bude, tým bude väčšia produkcia výrobcov. Bez ohľadu podpory spotreby alkoholu je ČR známa vo svete obľubou konzumácie týchto produktov.

111 NOVÁČEK, Jiří. *Obohacené klecové systémy pro chov slepic přinesou od nového roku zdražení českých vajec* [online]. kurzy.cz, 29. novembra 2011 [cit. 20. apríla 2016]. Dostupné na <<http://www.kurzy.cz/tema/detail/obohacene-klecove-systemy-pro-chov-slepice-prinesou-od-783601.html>>.

112 COMMISSION’S DEPARTMENTS: *Report on the results of the negotiations on the accession of Cyprus, Malta, Hungary, Poland, the Slovak Republic, Latvia, Estonia, Lithuania, the Czech Republic and Slovenia to the European Union*. [online]. ec.europa.eu, 19.apríla 2016 [cit. 19. apríla 2016]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/negotiations_report_to_ep.pdf>.

4. Česká poľnohospodárska politika po vstupe ČR do EÚ

Vstupom ČR do EÚ v máji 2004 nebol ukončený proces integračných snáh. Podobne neznamenal ani koniec pôsobenia procesu europeizácie v oblasti poľnohospodárskej politiky, skôr naopak. Názorným príkladom toho je, že ČR musí svoj právny poriadok prispôbovať európskemu *acquis*. České poľnohospodárstvo bolo pred vstupom do EÚ špecifické tým, že sa líšilo od extrémne intenzívneho hospodárenia väčšiny západnej Európy aj od niektorých nových členských krajín. So západom kontinentu ČR spájala štruktúra veľkých poľnohospodárskych podnikov a koncentrácia majetku, nízka zamestnanosť¹¹³ v poľnohospodárstve a vysoký podiel ornej pôdy.¹¹⁴

Na zlepšení ekonomickej situácie v poľnohospodárstve sa rozhodujúcim spôsobom podieľali najmä prevádzkové dotácie, bez ktorých by mnohé podniky generovali záporný dôchodok z poľnohospodárskej činnosti a neboli by „schopné prežiť“. V porovnaní s predvstupným obdobím súčasná poľnohospodárska politika výraznejšie stimuluje najmä extenzívny chov dobytka (kravy bez trhovej produkcie mlieka) v marginálnych oblastiach a pri zapojení podnikov do agroenvironmentálnych programov, vrátane ekologického poľnohospodárstva.¹¹⁵

Aby bolo možné rozpoznať obsahovú stránku europeizácie, venuje sa táto kapitola poľnohospodárskej politike po vstupe ČR do EÚ. Prvá podkapitola je zameraná na finančné prostriedky, ktoré získava ČR na podporu v rámci štrukturálnej politiky zameranej na rozvoj vidieka a na podporu trhu. V prvej a druhej podkapitole je možné nájsť odpoveď na druhú výskumnú otázku, ktorá sa pýta na dôsledky procesu europeizácie českej poľnohospodárskej politiky v oblasti produkcie vybraných komodít. Aby mohla byť verifikovaná hypotéza, že vstup do EÚ sa výrazne neprejavil na kvantite poľnohospodárskej produkcie v ČR, avšak zmenil sa objem finančných prostriedkov v poľnohospodárstve je nutné zhromaždiť dáta a vyhodnotiť ich.

113 Zamestnanosť v poľnohospodárstve sa v období 1989 - 2009 znížila na necelú štvrtinu, najmä potom dynamicky v prvej polovici 90. rokov minulého storočia. V období 2001- 2004 sa medziročne úbytky pohybovali v rozpätí 2 - 5 %, po vstupe do EÚ v období 2005 - 2008 sa tempo poklesu počtu pracovníkov relatívne stabilizovala a medziročne pohybovala okolo 2 - 3 %. V roku 2009 sa úbytok opäť prehĺbil na takmer 5 % a v poľnohospodárstve pracovalo približne 120,2 tis. osôb. Podľa údajov Eurostatu sa podiel poľnohospodárstva na celkovej zamestnanosti v ČR v roku 2009 (3,5 %) priblížil priemeru EÚ 15 (3,4 %). V ďalšom období možno očakávať pokračujúce znižovanie zamestnanosti, a to najmä v súvislosti s obmedzovaním živočíšnej výroby a s tlakmi na ďalšie zvyšovanie efektívnosti výroby.

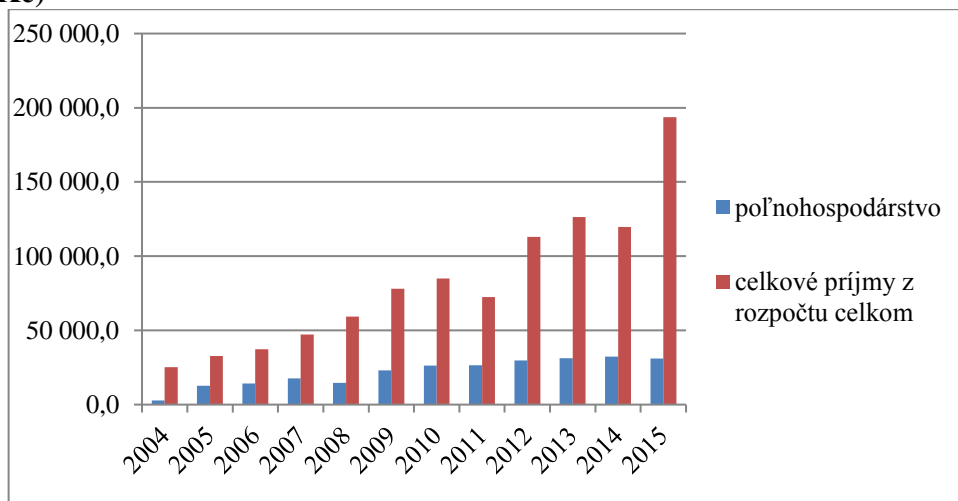
114 KONEČNÝ, Martin, KOTECKÝ, Vojtěch, MATOUŠEK, Libor. *Ekologické dopady Společné zemědělské politiky a vstupu do EU v českém zemědělství*. Brno: Hnutí Duha, 2004, s. 7.

115 BAŠKA, Václav. *České zemědělství šest let po vstupu do Evropské unie*. Praha: Ústav zemědělské ekonomiky a informací, 2010, Výzkumná studie č. 103, s. 3.

4.1 Finančné nástroje SPP v ČR

SPP EÚ v súčasnosti zásadným spôsobom ovplyvňuje hospodárenie poľnohospodárov v ČR. Jej základom je spoločný trh s poľnohospodárskymi výrobkami a systém cenových grantov a dotácií. V ďalšej časti textu sú uvedené hlavné dotačné mechanizmy. Je potrebné poznamenať, že pomoc poľnohospodárskych fondov tvorí druhú najväčšiu príjmovú položku ČR, ktorú čerpá z rozpočtu EÚ. Celková výška európskych dotácií v oblasti poľnohospodárstva za rok 2015 dosiahla približne 31 023,1 mil. Kč.¹¹⁶ V porovnaní s predstupným obdobím bola alokovaná tretina finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu na sektor poľnohospodárstva. Najväčší podiel z celkových výdavkov, a to 24 002,7 mil. Kč smeroval na priame platby a takmer 6 377 mil. Kč na PRV.¹¹⁷ Od konca 90. rokov možno vyčleňovať v SPP EÚ dva piliere. Prvý pilier zahŕňa priame platby a trhové nástroje, druhý pilier je zameraný na rozvoj vidieka. V nasledujúcom grafe je možné pozorovať vývoj finančných prostriedkov, ktoré získala ČR z rozpočtu EÚ na poľnohospodársky sektor a celkových príjmov za obdobie rokov 2004 - 2015. Modrá farba znázorňuje financie získané na poľnohospodársky sektor, ktoré zahŕňajú trhové operácie, priame platby, PRV, veterinárne opatrenia a rybolov. Červenou farbou sú znázornené finančné prostriedky, ktoré získala ČR celkom.

Graf č. 2: Príjmy z rozpočtu EÚ na poľnohospodárstvo ČR za obdobie 2004- 2015 (mil Kč)

Zdroj: Autor na základe údajov MFČR o vývoji čistej pozície ČR vo vzťahu k EÚ

116 Pre porovnanie: v roku 2000 tvorili výdaje z rozpočtu MZČR na poľnohospodárstvo celkom 10 850 mil. Kč a v roku 2001 vzrástli o 7,3 % na 11 638 mil. Kč.

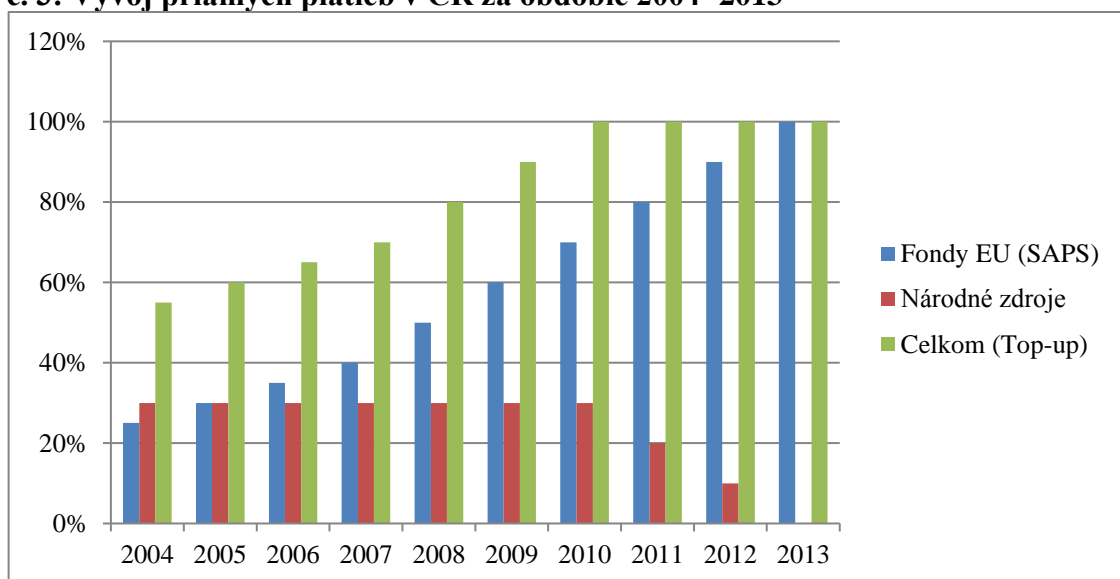
117 MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. *Čistá pozice ČR ve vztahu k rozpočtu EU: 2004 – 2015* [online]. mfcz.cz, 11. februára 2016 [cit. 25. apríla 2016]. Dostupné na <<http://www.mfcz.cz/cs/zahranicni-sektor/hospodareni-eu/pozice-cr-vuci-rozpocetu-eu/2015/cista-pozice-cr-ve-vztahu-k-rozpocetu-eu-23963>>.

Z uvedeného grafu vyplýva, že nie je pravidlom každoročný zvýšený percentuálny podiel v oblasti poľnohospodárstva. Príjmy sa v priemere každoročne zvyšujú, až na výnimky v rokoch 2008 a 2015. V roku 2008 mal pritom nepriaznivý vplyv na úroveň podpory EÚ medziročný vývoj kurzu Kč/ €: 27,532 v roku 2007 proti 24,660 v roku 2008.¹¹⁸

4.1.1 Priame platby

Cieľom SAPS je zabezpečenie stabilných príjmov pre poľnohospodárov. Podpora je im poskytovaná bez ohľadu na to, čo produkujú. To im umožňuje lepšiu reakciu na vývoj dopytu. V nasledujúcom grafe je zobrazený vývoj priamych platieb v ČR za obdobie rokov 2004 - 2013. Modrou farbou sú znázornené finančné prostriedky získané z fondov EÚ, červenou národné zdroje a zelenou farbou platby *Top-up*. ČR ako novo prístupujúci členský štát bola znevýhodnená rovnako ako ostatné štáty, ktoré vstupovali v rovnaký čas oproti „starým členským štátom“. Rozdiely v platbách pretrvávali, tie sa však v roku 2013 dorovnali ako je možné postrehnúť z grafu.

Graf č. 3: Vývoj priamych platieb v ČR za obdobie 2004- 2013

Zdroj: Autor na základe informácií ČSÚ

Od roku 2009 sú v ČR priame podpory a ďalšie vybrané dotácie viazané na plnenie štandardov v dobrom poľnohospodárskom a environmentálnom stave, dodržiavaním kritérií

118 MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2008 [online]. eagri.cz, 2009 [cit. 4. apríla 2016]. Dostupné na <<http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocní-a-hodnotící-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/zelena-zprava-2008.html>>.

ŽP, zdravia obyvateľov, pohody zvierat¹¹⁹ a minimálnych požiadaviek v rámci agroenvironmentálnych opatrení. Hlavnou podmienkou pre poskytnutie pomoci je dodržanie minimálnej výmery, ktorá činí v súčte všetkých pôdnych blokov najmenej 1 ha poľnohospodárskej pôdy. Táto pôda musí byť vedená v tzv. evidencii využitia poľnohospodárskej pôdy podľa užívateľských vzťahov.¹²⁰ Čo naznačuje trend, smerujúci bližšie k systému starých členských štátov EÚ.

Medzi ciele reformovanej SPP v rámci priamych platieb patrí väčší dôraz na šetrný prístup k ŽP pomocou generačnej obmeny na vidieku prostredníctvom podpory pre mladých poľnohospodárov alebo podpory odvetvia alebo regiónov, ktoré čelia určitým ťažkostiam či sú dôležité z hospodárskeho, sociálneho alebo environmentálneho hľadiska. SPP zároveň umožňuje členským štátom väčšiu mieru rozhodovaní o nasmerovaní finančných prostriedkov, vrátane presunu medzi piliermi pre priame platby a PRV. MZČR dostalo na základe verejnej výzvy rad podnetov na spresnenie národnej legislatívy upravujúcej podmienky poskytovania dotácií v rámci priamych platieb ako aj environmentálnych opatrení PRV. V nadväznosti na právnu úpravu EÚ vyšlo nariadenie vlády ČR¹²¹, ktoré je účinné od 1.3. 2016. Podľa týchto podmienok musí byť okrem iného žiadateľ o priame platby poľnohospodárskym podnikateľom a zároveň splniť podmienku aktívneho poľnohospodára. Vyššie uvedený systém priamych platieb tvorí základnú osu príjmov poľnohospodárov v ČR. Priame platby predstavujú v priemere zhruba dve tretiny celkových príjmov čerpaných z dotačných nástrojov EÚ (pre obdobie 2007 - 2013).¹²²

Ziskovosť českého poľnohospodárstva bola a je z veľkej časti ovplyvnená národnými a najmä európskymi dotáciami. V prepočte na obhospodarovanú poľnohospodársku pôdu získali v roku 2012 českí poľnohospodári 363,5 € na hektár. Táto suma bola vysoko prekonaná Gréckom (756,7), Fínskom (976,0) a Maltou (1 743,6). Protipólom boli Litva (131,1), Lotyšsko (143,0) či Bulharsko (143,8). Čo sa susedných štátov týka, ČR predbehla

119 Termín pohoda je v anglicky hovoriacich krajinách známy ako *welfare* alebo *well-being*, v nemecky hovoriacich ako *Wohlbefinden*. V spojitosti s hospodárskymi zvieratami sa jedná o vytvorenie podmienok, v ktorých sú chránené pred fyzickou a psychickou nepohodou a v ktorých môžu realizovať svoje prirodzené správanie.

120 PLCHOVÁ, Božena, ABRHÁM, Josef, HELÍSEK, Mojmir. *Česká republika a EU: ekonomika - měna - hospodářská politika*. 1. vydání. Praha: Krigl, 2010, s. 97- 98.

121 Nariadenie vlády č. 61/2016 Sb., ktorým sa mení nariadenie vlády č. 50/2015 Sb., o stanovení niektorých podmienok poskytovania priamych platieb poľnohospodárom a o zmene a doplnení niektorých súvisiacich nariadení vlády, v znení neskorších predpisov, a ďalšie súvisiace nariadenia vlády.

122 MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. *Čistá pozice ČR ve vztahu k rozpočtu EU: 2004 – 2015* [online]. mfcz.cz, 11. februára 2016 [cit. 25. apríla 2016]. Dostupné na <<http://www.mfcz.cz/cs/zahranicni-sektor/hospodareni-eu/pozice-cr-vuci-rozpocetu-eu/2015/cista-pozice-cr-ve-vztahu-k-rozpocetu-eu-23963>>.

Poľsko (269,0) € na hektár a Slovensko (302,4). Výška dotácií však nestačila na Rakúsko (639,5), ani Nemecko (439,2). Zaujímavé je aj porovnanie pomerov medzispotreby¹²³ na produkcii odvetvia poľnohospodárstva. Zatiaľ čo v ČR, Belgicku, Nemecku, Luxembursku, Írsku a Švédsku sa hodnoty pohybujú okolo 72 až 73 %, Taliansko bolo schopné stlačiť medzispotrebu až na úroveň 46,5 %. Do 50 % sa vošli aj Španieli, Gréci či Malťania.¹²⁴ Z uvedeného vyplýva, že ČR sa nachádza niekde v strede pri alokovaní finančných prostriedkov z rozpočtu EÚ. V porovnaní s najbližšími susedmi Poľskom a Slovenskom získala viac financií, na druhej strane však menej ako Rakúsko a Nemecko. Aj napriek prílivu dotácií z dlhodobého hľadiska dochádza k neustálemu pozvoľnému odlivu pracovnej sily z odvetvia. Hlavnými dôvodmi sú znižovanie stavov hospodárskych zvierat a stále sa rozvíjajúca rastlinná výroba, kde možno ľudskú prácu nahradit' strojmi.

4.1.2 Podpory v rámci štrukturálnej politiky zameranej na rozvoj vidieka

Aktuálny PRV bol schválený Komisiou dňa 18. 5. 2015. Je na neho alokovaných 2,3 mld. € z EAFDR pre obdobie rokov 2014 - 2020. Hlavným cieľom programu je obnova, zachovanie a posilnenie ekosystémov závislých od poľnohospodárstva prostredníctvom najmä agroenvironmentálnych opatrení, ďalej investície pre konkurencieschopnosť a inováciu poľnohospodárskych podnikov, podpora vstupu mladých ľudí do poľnohospodárstva alebo krajinná infraštruktúra. Program bude tiež podporovať diverzifikáciu ekonomických aktivít vo vidieckom priestore s cieľom vytvárať nové pracovné miesta a zvýšiť hospodársky rozvoj. Podporovaná bude metóda *LEADER*, ktorá prispieva k lepšiemu zacieleniu podpory na miestne potreby daného vidieckeho územia a rozvoja spolupráce aktérov na miestnej úrovni.¹²⁵

Zaujímavým benefitom je podpora mladých kvalifikovaných pracujúcich v poľnohospodárskych podnikoch. Aké sú teda podmienky pre to, aby mohol mladý poľnohospodár žiadať o investičnú dotáciu pri zahájení činnosti? V prvom rade musí mať menej ako 40 rokov a prvýkrát začínať pôsobiť v poľnohospodárskom podniku ako jeho vedúca činnosť, ďalej má mať zodpovedajúce profesijné zručnosti a schopnosti a musí

123 Medzispotreba pozostáva zo služieb a výrobkov krátkodobého použitia, ktoré sa v rámci účtovného obdobia spotrebovali alebo transformovali v procese výroby. Zahŕňa tovary a služby spotrebované v pomocných činnostiach (napr. riadenie nákupu a predaja, odbyt, účtovníctvo, doprava, skladovanie, údržba, atď.)

124 PŘÍKRYLOVÁ, Věra. *Zemědělství v roce 2013* [online]. statistikaamy.cz, jún 2014 [cit. 20. apríla 2016]. Dostupné na <<http://www.statistikaamy.cz/2014/07/zemedelstvi-v-roce-2013/>>.

125 MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Program rozvoje venkova* [online]. strukturalni-fondy.cz, 2015 [cit. 28. apríla 2016]. Dostupné na <<http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/2014-2020/Operacni-programy/Program-rozvoje-venkova>>.

predložiť podnikateľský zámer rozvoja svojich poľnohospodárskych činností. Podpora sa poskytuje do maximálnej čiastky 55 000 €. ¹²⁶

Pokiaľ niekto podniká v poľnohospodárstve, je starší ako 55 rokov a uvažuje o ukončení aktívnej poľnohospodárskej činnosti môže využiť podporu 180 000 € celkom. ¹²⁷ Poľnohospodár, ktorý predčasne ukončí svoju činnosť, dostáva pri splnení podmienok ročný paušál 75 000 Kč a k tomu ďalších 4 500 Kč za každý hektár poľnohospodárskej pôdy, ktorý prevedie na svojho nástupcu. Previesť môže ale najviac 30 hektárov. Horný limit pomoci je tak stanovený na 210 000 Kč ročne. Nárok na podporu trvá do 75 rokov veku poľnohospodára, potom si môže nárokovať iba starobný dôchodok. Pri súčasnom poberaní podpory a starobného dôchodku sa dotácia znižuje o sumu vyplatenú na starobnom dôchodku. Týmto odchodom do penzie môže tak vytvoriť priestor pre nástup mladších poľnohospodárov, čo môže prispieť k posilneniu ekonomickej a sociálnej dimenzie trvalej udržateľnosti poľnohospodárstva a vidieka.

4.1.3 Podpora trhu

Podpory trhu zahŕňajú regulačné nástroje, ktoré zabraňujú kolísaniu ponuky na spoločnom trhu a dotačné nástroje na podporu produkcie, vývozu a centrálného skladovania. Dotačné nástroje majú omnoho menší význam ako priame platby. Základom týchto mechanizmov sú spoločné organizácie trhu, ktorých cieľom je regulácia ponuky výrobkov tak, aby nedochádzalo k ich kolísaniu. Týka sa jednotlivých výrobkov po prvom spracovaní a prvovýrobkov. Spoločná organizácia trhu sa delí na dve základné vetvy: rastlinnú a živočíšnu výrobu. V rámci rastlinnej výroby sú regulované napr. obilniny, cukor, škrob, chmeľ, repka olejná a ďalšie komodity. V rámci živočíšnej výroby smerujú regulácie do produkcie vajec, mlieka, hydinového, bravčového, ovčieho i hovädzieho mäsa, ale tiež do včelárstva. ¹²⁸ Vzhľadom k neustálej premene poskytovaných podpôr ponúka aktuálne informácie SZIF. ¹²⁹

ČR sa postupne prispôsobila systému trhovej regulácie v EÚ (napríklad kvóty pre pestovanie niektorých plodín, či produkciu mlieka alebo zákaz podpory vysádzania nových

¹²⁶ Podporu pre začatie činnosti možno vyplácať v podobe jednej prémie až do výšky 40 000 € alebo v podobe úrokovej subvencie, ktorých kapitalizovaná hodnota nesmie presiahnuť 40 000 €. V prípade kombinácie oboch podpor nesmie maximum presiahnuť 55 000 €.

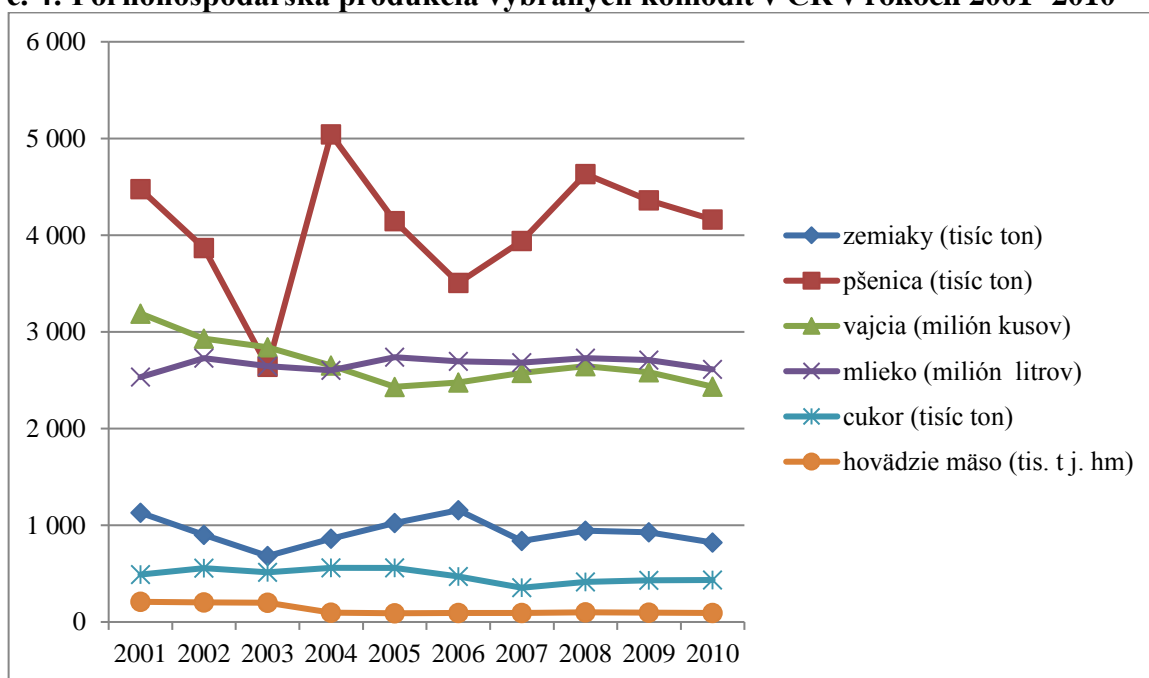
¹²⁷ Nariadenie Rady ES č. 1698/2005 zo dňa 20. septembra 2005, o podpore pre rozvoj vidieka z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka. Úr. vest. L 277, 21. októbra 2005, s. 1 a nasl.

¹²⁸ VOŠTA, Milan. Spoločná zemедělská politika EU a její aplikace v České republice. *Současná Evropa*, roč. 2012, č. 2, s. 139.

¹²⁹ <http://www.szif.cz>

viníc). To spôsobilo zmeny v komoditnej skladbe. Významne sa premenilo predovšetkým české cukrovarníctvo. Pri reforme spoločnej organizácie trhu s cukrom prišla ČR o 22,5 % kvót na cukor, a úmerne s tým sa znížila výroba cukru a plocha repy.¹³⁰ Vstup ČR do EÚ znamenal pre českých poľnohospodárov rad výhod, najmä vo forme zvýšenia príjmov a životnej úrovne, vyšších výkupných cien a rozšírenie možnosti exportu. V nasledujúcom grafe je zobrazená poľnohospodárska produkcia ČR v období rokov 2001 - 2010 podľa ktorého je verifikovaná druhá hypotéza, ktorá sa týka produkcie českého poľnohospodárstva. Sú vybrané tri komodity z rastlinnej výroby (zemiaky, pšenica a cukor) a tri komodity zo živočíšnej produkcie (mlieko, vajcia a hovädzie mäso.)

Graf č. 4: Poľnohospodárska produkcia vybraných komodít v ČR v rokoch 2001- 2010

Zdroj: Autor na základe zelených správ MZČR.

Ako je možné pozorovať z grafu, vstup ČR a pôsobenie europeizácie nemali zásadný vplyv na vývoj produkcie jednotlivých komodít. V oblasti produkcie vajec je situácia zložitejšia, pretože už niekoľko rokov bola vysoká nadvýroba, čo malo za následok značnú nadprodukcii. Pred vstupom sa spotreba vajec na obyvateľa v ČR znížila, ale produkcia sa zvýšila. Následkom vstupu bola znížená produkcia a tým pádom nedochádzalo k nadprodukcii. Produkcia hovädzieho masa do značnej miery kopírovala znižujúce sa stavy dobytku, ktorá má klesajúcu tendenciu ako je možné pozorovať z grafu. Produkcia mlieka nielen v ČR ale aj v celej EÚ bola až do apríla 2015 obmedzená stanovenými kvótami, aby

130 BYDŽOVSKÁ, Marie. *Zemědělství* [online]. euroskop.cz, 2016 [cit. 28. apríla 2016]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/8924/sekce/zemedelstvi/>>.

nedochádzalo k nadprodukcii. Vzostup produkcie mlieka v roku 2008 bol umožnený zvýšením národného referenčného množstva mlieka v súlade s 2% navýšením v EÚ. Od začiatku hospodárskeho roka 2006/ 2007 v EÚ začala platiť reforma spoločnej organizácie trhu v sektore cukru podľa nariadenia Rady¹³¹, ktorej hlavným cieľom je postupné dosiahnutie rovnovážneho stavu na trhu s cukrom EÚ prostredníctvom zníženia celkovej produkcie cukru v EÚ, tým pádom sa aj v ČR produkcia cukru po vstupe znížila. Priemerná produkcia zemiakov po vstupe vzrástla a priemerná spotrebiteľská cena zemiakov znížila, čo malo za následok vyššiu spotrebu na obyvateľa za rok. Priemerná zberová plocha pšenica sa v porovnaní s predvstupovým obdobím nezmenila. Hektárový výnos sa však v porovnaní s týmto obdobím zvýšil v priemere o 16 %. Domáca spotreba pšenice sa však znižuje proti priemeru rokov pred vstupom. Príčinou tohto poklesu je výrazne nižšia spotreba pšenice na krmivá v dôsledku znižovania stavov hospodárskych zvierat. Na grafe je zaujímavá nízka produkcia pšenice za rok 2003. Produkcia pšenice celkom sa medziročne znížila o 1 228,6 tisíc ton (31,8 %) na 2 637,9 tisíc ton. Hlavným dôvodom tohto vývoja bol vedľa poveternostných problémov, výrazné sucho v oblasti strednej a východnej Európy aj zrážkový deficit a vysoké teploty v priebehu vegetačného obdobia. Tieto faktory až do žatvy negatívne ovplyvnili výnosy. Výnos pšenice z úrody roku 2003 bol najnižší od roku 1981 - 4,07 t/ ha. Dôležitým faktorom na rast poľnohospodárskej produkcie je vplyv priaznivého počasia. To má za následok niekedy mimoriadne vysokú úrodu. Celkovo sa však nepodarilo zastaviť trvalý pokles podielu poľnohospodárskej produkcie na celkovom HDP a na zamestnanosti.

4.2 Zmeny v ekonomickej situácii v poľnohospodárstve

Ekonomická situácia poľnohospodárstva ČR sa po vstupe výrazne zlepšila. Dôkazom sú sektorové údaje na báze SPÚ a tiež podnikové údaje na báze FADN CZ,¹³² pomocou ktorých možno hodnotiť distribučné efekty nových podmienok z hľadiska ich dopadov do jednotlivých kategórií podnikov. SPÚ je základným metodologickým nástrojom pre meranie ekonomickej veľkosti a výkonnosti odvetvia poľnohospodárstva, resp. poľnohospodárskej prvovýroby, v rámci národného hospodárstva. Pre potreby tejto práce je vybraný rok 2013. Predstavuje z hľadiska ekonomických výsledkov odvetvie poľnohospodárstva, opierajúceho sa o odhad SPÚ, pokračovanie pozitívnych tendencií z roku 2012. Mierne vzrástol celkový ekonomický výsledok odvetvia na 16,7 mld. Kč

131 Nariadenie Rady 318/2006 z 20. februára 2006, o spoločnej organizácii trhov v sektore cukru. Úr. vest. L 58, 28. februára 2006, s. 1 a násl.

132 Sieť dát predstavuje systém založený na vybraných poľnohospodárskych podnikoch, ktorý umožňuje zhromažďovať technické a ekonomické dáta tak, aby bolo možné získať informácie o ekonomickej situácii v poľnohospodárstve.

(16,4 mld. Kč v roku 2012) a priblížil sa k dosiahnutému maximu z roku 2011 (17,4 mld. Kč). Medzi priaznivé tendencie možno zahrnúť rast hodnoty produkcie poľnohospodárskeho odvetvia o 4,7 %, ďalej rast hrubej i čistej pridanej hodnoty o 2,4 %, rast dôchodku z faktorov absolútne i v prepočte na 1 pracovníka v poľnohospodárstve o 3,0 %. Posledný ukazovateľ vykazuje permanentný každoročný rast a v roku 2013 dosiahol veľmi priaznivej hodnoty 459,4 tis. Kč/AWU.^{133 134}

133 MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2013* [online]. eagri.cz, 2014 [cit. 28. mája 2016]. Dostupné na <<http://eagri.cz/public/web/file/370427/ZZza2013.pdf>>.

134 Vstup pracovnej sily do poľnohospodárstva (Agricultural Labour Input - ALI) sa meria v ročných pracovných jednotkách (Annual Work Unit - AWU), čím sa zohľadní práca na čiastočný úväzok či sezónne práce. Keďže je AWU ekvivalentom zamestnanosti na plný úväzok, môže mať každý štát stanovený pre jednu AWU iný počet odpracovaných hodín. V ČR platí Eurostatom odporúčaná hodnota: 1 AWU = 1 800 hodín.

Záver

SPP je oblasťou, ktorá patrí medzi spoločné právomoci Únie a členských štátov. Jedná sa o politiku komunitárneho charakteru, kde iniciátorom zmien a tvorby politiky je EÚ. Členské štáty vydávajú legislatívu iba za predpokladu, že tak neurobila EÚ. Rozhodnutia prijaté v európskej rovine v podobe legislatívnych opatrení majú priamy vplyv na poľnohospodárske politiky členských štátov. Je teda zrejmé, že priestor pre pôsobenie europeizácie je tu pomerne veľký. Podľa klasifikácie následkov europeizácie Claudia M. Radaelliho poľnohospodársky sektor je zaradený do modelu *absorpcie*, kedy štát prijme európsky model, bez toho, aby musel podstatne meniť svoje domáce štruktúry a politiky. Bez toho by dochádzalo k podstatným štrukturálnym zmenám. Absorpciu však nie je možné použiť na celý poľnohospodársky sektor ČR, ktorý v dôsledku príprav na vstup do EÚ prešiel v niektorých oblastiach modelom *transformácie*. Jedná sa predovšetkým o nové nástroje dotačnej politiky, nový zdroj finančnej podpory, inštitucionálne zmeny, nové kontrolné mechanizmy a pod. Hlavným cieľom práce bolo porovnanie podmienok pre poľnohospodárov v období pred vstupom ČR do EÚ a po vstupe a konkretizovať dôsledky procesu europeizácie českej poľnohospodárskej politiky. Vedľajším cieľom práce bolo analyzovať kľúčové aspekty procesu europeizácie českej poľnohospodárskej politiky. V práci boli skúmané odpovede na dve výskumné otázky.

Prvá výskumná otázka sa zaoberala reformami SPP EÚ a pýtala sa, aké dopady spôsobili reformy v poľnohospodárskom sektore v ČR. Poľnohospodárstvo v ČR patrilo v centrálne direktívnom systéme k silne preferovaným odvetviám, z čoho vyplývala jeho neúmeraná dimenzia, avšak pomerne kvalitná národná hospodárska efektívnosť. Prechod na trhovú ekonomiku, ktorý bol spôsobený reformami znamenal výrazný tlak na prispôbenie sa poľnohospodárstva novým ekonomickým podmienkam a odbytovým možnostiam z hľadiska ich rozmeru, štruktúry a výkonnosti. Na konci roka 1989 neexistoval v podstate vo vtedajšom Československu súkromný sektor, dve tretiny poľnohospodárskej pôdy obhospodarovali JRD (1 024 družstiev) a jedna tretina štátnej pôdy patrila štátnym statkom, ktorých bolo 174. Priemerná výmera poľnohospodárskej pôdy u družstiev dosahovala 2 563 ha a u statkov 6 259 ha. Do konca roka 1990 vzniklo v ČR 3205 podnikov súkromne hospodáriacich roľníkov, tie však obhospodarovali iba necelé 1 % poľnohospodárskej pôdy. Podiel súkromného vlastníctva sa výrazne zvýšil z 1,3 % v roku 1990 na 26,4 %. Taktiež nulový podiel obchodných spoločností sa zvýšil na viac ako 43 %.

Týmto je overená hypotéza, ktorá tvrdí, že reformy SPP smerujú od centrálne direktívneho modelu poľnohospodárskej politiky smerom k trhovému modelu.

Druhá výskumná otázka sa zaoberala českou poľnohospodárskou produkciou a znela, aké sú dôsledky procesu europeizácie českej poľnohospodárskej politiky v oblasti produkcie vybraných komodít? Pre verifikáciu výskumnej otázky boli spracované dáta zo Zelených správ ministerstva poľnohospodárstva ČR. Boli vybrané tri komodity z rastlinnej produkcie (zemiaky, pšenica a cukor) a tri komodity zo živočíšnej produkcie (mlieko, vajcia a hovädzie mäso) za obdobie rokov 2001 - 2010. Hypotéza, ktorá tvrdila, že vstup ČR do EÚ sa výrazne neprejavil na kvantite poľnohospodárskej produkcie v ČR, avšak zmenil sa objem finančných prostriedkov v poľnohospodárstve, bola overená. Z grafov, na ktorých sú spracované dáta príjmov z rozpočtu EÚ na poľnohospodárstvo a vývoja priamych platieb vyplýva, že základnú osu príjmov poľnohospodárov v ČR tvoria priame platby a predstavujú v priemere zhruba dve tretiny celkových príjmov čerpaných z dotačných nástrojov EÚ. V predvstupnom období bola zo štátneho rozpočtu ČR alokovaná len tretina finančných prostriedkov na oblasť poľnohospodárskeho sektora v porovnaní s dotáciami EÚ po vstupe. Vstup ČR nemal zásadný vplyv na vývoj produkcie jednotlivých komodít. V oblasti produkcie vajec je situácia zložitejšia, pretože už niekoľko rokov bola vysoká nadvýroba, čo malo za následok značnú nadprodukcii. Pred vstupom sa spotreba vajec na obyvateľa v ČR znížila, ale produkcia sa zvýšila. Následkom vstupu bola znížená produkcia, tým pádom nedochádzalo k nadprodukcii. Produkcia hovädzieho masa do značnej miery kopírovala znižujúce sa stavy dobytku, ktorá má klesajúcu tendenciu. Produkcia mlieka nielen v ČR, ale aj v celej EÚ bola až do apríla 2015 obmedzená stanovenými kvótami, aby nedochádzalo k nadprodukcii. Vzostup produkcie mlieka v roku 2008 bol umožnený zvýšením národného referenčného množstva mlieka v súlade s 2% navýšením v EÚ. Od začiatku hospodárskeho roka 2006/ 2007 v EÚ začala platiť reforma spoločnej organizácie trhu v sektore cukru podľa nariadenia Rady¹³⁵, ktorej hlavným cieľom je postupné dosiahnutie rovnovážneho stavu na trhu s cukrom EÚ prostredníctvom zníženia celkovej produkcie cukru v EÚ, tým pádom sa aj v ČR produkcia cukru po vstupe znížila. Priemerná produkcia zemiakov po vstupe vzrástla a priemerná spotrebiteľská cena zemiakov znížila, čo malo za následok vyššiu spotrebu na obyvateľa za rok. Priemerná zberová plocha pšenice sa v porovnaní s predvstupovým obdobím nezmenila. Hektárový výnos sa však v porovnaní s týmto obdobím zvýšil v priemere o 16 %.

135 Nariadenie Rady 318/2006 z 20. februára 2006, o spoločnej organizácii trhov v sektore cukru. Úr. vest. L 58, 28. februára 2006, s. 1 a násl.

Domáca spotreba pšenice sa však znižuje proti priemeru rokov pred vstupom. Príčinou tohto poklesu je výrazne nižšia spotreba pšenice na krmivá v dôsledku znižovania stavov hospodárskych zvierat. Dôležitým faktorom na rast poľnohospodárskej produkcie je vplyv priaznivého počasia. To má za následok niekedy mimoriadne vysokú úrodu. Celkovo sa však nepodarilo zastaviť trvalý pokles podielu poľnohospodárskej produkcie na celkovom HDP a na zamestnanosti.

Zoznam citovaných zdrojov

Primárne zdroje

Právne predpisy

Konsolidované znenie Zmluvy o fungovaní Európskej únie zo dňa 13. decembra 2007. Úr. vest. C 326/01, 26. októbra 2012, s. 1 a násl.

Nariadenie Rady 318/2006 z 20. februára 2006, o spoločnej organizácii trhov v sektore cukru. Úr. vest. L 58, 28. februára 2006, s. 1 a násl.

Nariadenie Rady ES č. 1698/2005 zo dňa 20. septembra 2005, o podpore pre rozvoj vidieka z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka. Úr. vest. L 277, 21. októbra 2005, s. 1 a násl.

Nariadenie vlády č. 61/2016 Sb., ktorým sa mení nariadenie vlády č. 50/2015 Sb., o stanovení niektorých podmienok poskytovania priamych platieb poľnohospodárom a o zmene a doplnení niektorých súvisiacich nariadení vlády, v znení neskorších predpisov, a ďalšie súvisiace nariadenia vlády.

Smernica Rady 1997/ 74 z 19. júla 1999, ktorou sa stanovujú minimálne požiadavky na ochranu nosníc. Úr. vest. L 203, 3. augusta 1999, s. 1 a násl.

Ostatné primárne zdroje

COMMISSION'S DEPARTMENTS: Report on the results of the negotiations on the accession of Cyprus, Malta, Hungary, Poland, the Slovak Republic, Latvia, Estonia, Lithuania, the Czech Republic and Slovenia to the European Union. [online]. ec.europa.eu, 19. apríla 2016 [cit. 19. apríla 2016]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/negotiations_report_to_ep.pdf>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Retrospektívne údaje o spotrebe potravín rokov 1920 – 2006* [online]. czso.cz, 31. júla 2008 [cit. 15. apríla 2016]. Dostupné na <<https://www.czso.cz/csu/czso/retrospektivni-udaje-o-spotrebe-potravin-v-letech-1920-2006-n-7sg9bp0osn>>.

ČESKÝ ÚŘAD ZEMĚMĚŘICKÝ A KATASTRÁLNÍ. *Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí České republiky*. [online]. cuzk.cz, 2016 [cit. 20. apríla 2016]. Dostupné na <<http://www.cuzk.cz/Periodika-a-publikace/Statisticke-udaje/Souhrne-prehledy-pudniho-fondu.aspx>>.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. *Čistá pozice ČR ve vztahu k rozpočtu EU: 2004 – 2015* [online]. mfcz.cz, 11. februára 2016 [cit. 25. apríla 2016]. Dostupné na <<http://www.mfcz.cz/cs/zahranicni-sektor/hospodareni-eu/pozice-cr-vuci-rozpocetu-eu/2015/cista-pozice-cr-ve-vztahu-k-rozpocetu-eu-23963>>.

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. *Informace ke Smlouvě o přistoupení* [online]. ec.europa.eu, 14. apríla 2003 [cit. 15. apríla 2016]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/pdf/smlouva_o_pristoupeni_mzv.pdf>.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2008* [online]. eagri.cz, 2009 [cit. 4. apríla 2016]. Dostupné na <<http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocni-a-hodnotici-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/zelena-zprava-2008.html>>.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2013* [online]. eagri.cz, 2014 [cit. 28. mája 2016]. Dostupné na <<http://eagri.cz/public/web/file/370427/ZZza2013.pdf>>.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2001* [online]. eagri.cz, 2002 [cit. 4. apríla 2016]. Dostupné na <http://eagri.cz/public/web/file/6346/zelena_zprava_2001.pdf>.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2002* [online]. eagri.cz, 2003 [cit. 4. apríla 2016]. Dostupné na <<http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocni-a-hodnotici-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/zelena-zprava-2002.html>>.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2003* [online]. eagri.cz, 2004 [cit. 4. apríla 2016]. Dostupné na <<http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocni-a-hodnotici-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/zelena-zprava-2003.html>>.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2004* [online]. eagri.cz, 2005 [cit. 4. apríla 2016]. Dostupné na <<http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocni-a-hodnotici-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/zelena-zprava-2004.html>>.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2005* [online]. eagri.cz, 2006 [cit. 4. apríla 2016]. Dostupné na <http://eagri.cz/public/web/file/6351/zelena_zprava_2005.pdf>

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2006* [online]. eagri.cz, 2007 [cit. 4. apríla 2016]. Dostupné na <<http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocni-a-hodnotici-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/zelena-zprava-2006.html>>.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2007* [online]. eagri.cz, 2008 [cit. 4. apríla 2016]. Dostupné na <<http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocni-a-hodnotici-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/zelena-zprava-2007.html>>.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2008* [online]. eagri.cz, 2009 [cit. 4. apríla 2016]. Dostupné na <<http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocni-a-hodnotici-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/zelena-zprava-2008.html>>.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2009* [online]. eagri.cz, 2010 [cit. 4. apríla 2016]. Dostupné na <<http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocní-a-hodnotící-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/zelena-zprava-2009.html>>.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2010* [online]. eagri.cz, 2011 [cit. 4. apríla 2016]. Dostupné na <<http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocní-a-hodnotící-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/zelena-zprava-2010.html>>.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR. *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2011* [online]. eagri.cz, 2012 [cit. 4. apríla 2016]. Dostupné na <<http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocní-a-hodnotící-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/zelena-zprava-2012.html>>.

Zdelenie Komisie Rade a Európskemu parlamentu KOM (2007) 722; *Príprava na kontrolu stavu reformy SPP*. [online]. eurlex.europa.eu, 2007 [cit. 8. apríla 2016]. Dostupné na <<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0722:FIN:CS:PDF>>.

Sekundárne zdroje

ASLUND, Anders. *How Capitalism Was Built: The Transformation of Central and Eastern Europe, Russia, the Caucasus, and Central Asia*. 2. vydanie. Cambridge: Cambridge University Press, 2013. 423. s

BACHE, Ian, BULMER, Simon, GEORGE, Stephen. *Politics in the European Union*. 3. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2011, 611 s.

BACHE, Ian. *Europeanization: A Governance Approach* [online]. aei.pitt.edu, 15. februára 2011 [cit. 30. marca 2016]. Dostupné na <http://aei.pitt.edu/554/1/Bache_EUSA.txt>.

BAŠKA, Václav. *České zemědělství šest let po vstupu do Evropské unie*. Praha: Ústav zemědělské ekonomiky a informací, 2010, Výzkumná studie č. 103, 77 s.

BIČÍK, Ivan, JANČÁK, Vít. *Transformační procesy v českém zemědělství po roce 1990*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, 2005, 103 s.

BLAAS, Gejza. *Health Check a výhledy SZP po roce 2013*. [online] UZEI.cz, 2009. [cit. 8. apríla 2016] Dostupné na <<http://docplayer.cz/12172796-Health-check-a-vyhledy-szp-po-roce-2013-doc-ing-gejza-blaas-csc.html>>.

BÖRZEL, Tanja, RISSE, Thomas. *When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change*. *European Integration online Papers*, 2000, roč. 4, č. 15.

BULMER, Simon, BURCH, Martin. *Organizing for Europe: Whitehall, the British State and the European Union*. *Public Administration*, 2008, roč. 76, č. 1, s. 601-628.

BULMER, Simon, LAQUESNE, Christian. *The Member States of the European Union*, New York: Oxford University Press, 2012, 480 s.

BYDŽOVSKÁ, Marie. *Zemědělství* [online]. euroskop.cz, 2016 [cit. 28. apríla 2016]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/8924/sekce/zemedelstvi/>>.

DANČÁK, Břetislav, FIALA, Petr, HLOUŠEK, Vít (ed). *Evropeizace: nové téma politologického výzkumu*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. 420 s.

DOČKAL, Vít a kol. *Česká politika v Evropské unii: evropský integrační proces a zájmy České republiky*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2006, 216 s.

DUMITRESCU, Miron, BURGHELEA, Cristina, BURGHELEA, Constantin Octavian. European policies by 2020. *Hyperion International Journal of Econophysics & New Economy*, roč. 6, č. 2, s. 325- 337.

DÜRR, Jakub, MAREK, Dan, ŠARADÍN, Pavel. Europeizace české politické scény: politické strany a referendum o přistoupení k EU. *Mezinárodní vztahy*, 2004, roč. 39, č. 1, s. 27- 49.

DÜRR, Jakub, MAREK, Dan. *Předvstupní očekávání a realita plného členství: zkušenosti členských zemí EU a jejich relevance pro ČR*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra politologie a evropských studií, 2002, 124 s.

DYSON, Kenneth H. F., GOETZ, Klaus. H. *Germany, Europe, and the politics of constraint*. Oxford: Oxford University Press, 2003. 452 s.

EURÓPSKA KOMISIA. *Pol'nohospodárstvo: kontrola stavu SPP pomôže poľnohospodárom čeliť novým výzvam* [online]. europa.eu, 20. novembra 2008 [cit. 8. apríla 2016]. Dostupné na <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-08-1749_sk.htm?locale=en>.

EUROSKOP. *Informace o Přístupové smlouvě* [online]. euroskop.cz, 19. apríla 2016 [cit. 19. apríla 2016] Dostupné na <http://www.euroskop.cz/gallery/5/15679fdd05f5_427a_4381_a416_0752919a11a6.pdf>.

EUROSKOP. *Zemědělství a rybolov v letech 2004 – 2009* [online]. euroskop.cz, 13. augusta 2009 [cit. 8. apríla 2016]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/8686/13180/clanek/special-zemedelstvi-a-rybolov-v-letech-2004-2009>>.

FEATHERSTONE, Kevin. *In the Name of "Europe"*. In FEATHERSTONE, Kevin, RADAELLI, Claudio. M. (ed.). *The Politics of Europeanization*. Oxford: Oxford University Press, 2003, 320 s.

FENNEL, Rosemary. *The Common Agricultural Policy: Continuity and Change*. New York: Oxford University Press, 1997, 454 s.

FIALA, Petr a kol. *Evropeizace zájmů: politické strany a zájmové skupiny v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. 376 s.

- FLOCKHART, Trine. Europeanization or EU-ization? The Transfer of European Norms across Time and Space. *Journal of Common Market Studies*, 2010, roč. 48, č. 4, s. 787-810.
- FOJTÍKOVÁ, Lenka, LEBIEDZIK, Marian. *Společné politiky EU: historie a současnost se zaměřením na Českou republiku*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, 179 s.
- FRIES, Fabrice. *Velké evropské rozpravy*. 1. vydání. Praha: HZ Editio, 1998, 369 s.
- GARZON, Isabelle. *A changing global context in Agricultural Policy*. Paříž: Notre Europe, 2013, 55 s.
- GOETZ, Klaus, HIX, Simon. Introduction: European Integration and National Political Systems. *West European Politics*, 2000, roč. 23, č. 4, s. 1- 26.
- HAD, Miloslav, STACH, Stanislav, URBAN, Luděk. *Česká republika v Evropské unii: členství, přínosy, výzvy*. Praha: Linde, 2006. 232 s.
- HARAKAĽOVÁ, Ľubica. Reformy spoločnej poľnohospodárskej politiky Európskej únie a ich financovanie. *Sociálno-ekonomická revue*, 2013, roč. 11, č. 2, s. 7- 24.
- HAVLÍK, Vlastimil, PŠEJA, Pavel. Evropeizace jako předmět výzkumu v sociálních vědách. *Sociální studia*, 2007, roč. 4, č. 3, s. 7- 15.
- JANČÁK, Vít, GÖTZ, Antonín. *Územní diferenciacie českého zemědělství a její vývoj*. Praha: Přírodovědecká fakulta UK, 1997, 81 s.
- JEDLIČKA, Jan. *Společná zemědělská politika EU* [online]. csas.cz, jún 2004 [cit. 26. apríla 2016]. Dostupné na <<http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/CAP.pdf>>.
- KNILL, Christoph., LEHMKUHL, Dirk. The national impact of European Union regulatory policy: Three Europeanization mechanisms. *European Journal of Political Research*, 2002, roč. 41, č. 2, s. 255- 280.
- KONEČNÝ, Martin, KOTECKÝ, Vojtěch, MATOUŠEK, Libor. *Ekologické dopady Společné zemědělské politiky a vstupu do EU v českém zemědělství*. Brno: Hnutí Duha, 2004, 87 s.
- KUČEROVÁ, Irah. *Evropská unie: Hospodářské politiky*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2008, 348 s.
- LADRECH, Robert. Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France. *Journal of Common Market Studies*, 1994, roč. 32, č. 1, s. 69- 88.
- McCORMICK, John. *The European Union: politics and policies*. 5. vydání. Boulder, Colo: Westview Press, 2014, 374 s.
- MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Program rozvoje venkova* [online]. strukturalni-fondy.cz, 2015 [cit. 28. apríla 2016]. Dostupné na <<http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/2014-2020/Operacni-programy/Program-rozvoje-venkova>>.

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. Informace ke Smlouvě o přistoupení [online]. ec.europa.eu, 14. apríla 2003 [cit. 20. apríla 2026]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/pdf/smlouva_o_pristoupeni_mzv.pdf>.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Vznik, vývoj a reformy Společné zemědělské politiky*. [cit. 7. apríla 2016]. Dostupné na <<http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/cr-a-evropska-unie/spolecna-zemedelska-politika/vznik-vyvoj-a-reformy-spolecne/>>.

NEUMANN, Pavel. *Společná zemědělská politika EU: vznik, vývoj a reformy, mezinárodní komparace*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze. Nakladatelství Oeconomica, 2004, 66 s.

NOVÁČEK, Jiří. *Obohacené klecové systémy pro chov slepic přinesou od nového roku zdražení českých vajec* [online]. kurzy.cz, 29. novembra 2011 [cit. 20. apríla 2016]. Dostupné na <<http://www.kurzy.cz/tema/detail/obohacene-klebove-systemy-pro-chov-slepice-prinesou-od-783601.html>>.

OLSEN, Johan P. The Many Faces of Europeanization. *Journal of Common Market Studies*, 2002, roč. 40, č. 5, s. 921- 952.

PETRŽÍLKOVÁ, Eva. *Česká republika de facto uzavřela jednání s Evropskou unií o zemědělství* [online]. radio.cz, 10. decembra 2002 [cit. 19. apríla 2016]. Dostupné na <<http://www.radio.cz/cz/rubrika/udalosti/ceska-republika-de-facto-uzavrela-jednani-s-evropskou-unii-o-zemedelstvi>>.

PLCHOVÁ, Božena, ABRHÁM, Josef, HELÍSEK, Mojmír. *Česká republika a EU: ekonomika - měna - hospodářská politika*. 1. vydání. Praha: Kriegl, 2010, 208 s.

PRUCHA, Václav. *Vývoj zemědělské výroby v Československu v období socializace vesnice*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum, 2002, s. 31- 45.

PŘIKRYLOVÁ, Věra. *Zemědělství v roce 2013* [online]. statistikaamy.cz, jún 2014 [cit. 20. apríla 2016]. Dostupné na <<http://www.statistikaamy.cz/2014/07/zemedelstvi-v-roce-2013/>>.

RADA HOSPODÁŘSKÉ A SOCIÁLNÍ DOHODY ČR. *Informace o přípravě zemědělské politiky a postavení ČR v budoucnosti* [online]. eagri.cz, 10. oktobra 2011 [cit. 9. apríla 2016] Dostupné na <http://ipodpora.odbory.info/soubory/dms/wysiwyg_uploads/7e3273382ed2fdbb/uploads/Vyvoj-projednavani-problematiky-budoucnosti-SPZ-po-r-2013.doc>.

RADAELLI, Claudio M. Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change. *European Integration online Papers*, 2000, roč. 4, č. 8. s. 1- 25.

RISSE, Thomas, COWLES, Maria Green, CAPORASO, James. *Transforming Europe. Europeanization and Domestic change*. Ithaca: Cornell University Press, 2001, 272 s.

Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády České republiky. *Ekonomické vyhodnocení členství České republiky v EU po deseti letech* [online]. vlada.cz, květen 2014 [cit. 15. apríla 2016]. Dostupné na <http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/analyzy-EU/SEZUV-2014-1_Ekonomicke_vyhodnoceni_clenstvi_Ceske_republiky_v_EU_po_deseti_let.pdf>.

VÍTEK, Bohumil. *Evropeizace českého práva*. Ostrava: Key Publishing, 2013, 154 s.

VORLÍČEK, Petr. *Gandalovič: opatření v rámci Health Check unijní zemědělství neozdraví* [online]. asz.cz, 21. novembra 2007 [cit. 15. apríla 2016]. Dostupné na <<http://www.asz.cz/cs/zpravy-z-tisku/politika-a-ekonomika/gandalovic-opatreni-v-ramci-health-check-unijni-zemedelstvi-neozdravi.html>>.

VOŠTA, Milan. Společná zemědělská politika EU a její aplikace v České republice. *Současná Evropa*, roč. 2012, č. 2, s. 127-142.

YIN, Robert K. *Case study research: design and methods*. 4. vydanie. Los Angeles: Calif Sage Publications, 2009, 240 s.

ZDANOWICZ, Agata a kol. *Recent evolution of the EU Common Agricultural Policy (CAP): state of play and environmental potential* [online]. iiep.eu, marec 2015 [cit. 6. apríla 2016]. Dostupné na <http://www.iiep.eu/assets/224/WP6D4B_CAP.pdf>.

ZEMANOVÁ, Šárka. Výzkum evropeizace – aktuální problémy a perspektivy. *Mezinárodní vztahy*, 2007, roč. 42, č. 4, s. 29- 51.

Anotácia

Meno a priezvisko autora: Simona Srncová

Názov katedry a fakulty: Katedra politológie a spoločenských vied, právnická fakulta UP

Názov diplomovej práce: Europeizácia českej poľnohospodárskej politiky po vstupe Českej republiky do Európskej únie

Názov diplomovej práce v anglickom jazyku: Europeanisation of agricultural policy after Czech republic joined to the European union

Rok odovzdania: 2016

Mesto: Olomouc

Vedúci diplomovej práce: Mgr. et Mgr. Ondřej Filipec, Ph.D.,

Počet znakov: 121 252 (úvod -záver vrátane medzier a pozn. pod čiarou)

Počet strán: 68 s.

Počet príloh: 0

Počet poznámok pod čiarou: 135

Počet citovaných zdrojov: 81

Kľúčová slová:

Europeizácia, spoločná poľnohospodárska politika, poľnohospodárstvo, poľnohospodárska produkcia, česká poľnohospodárska politika.

Key words:

Europeanisation, common agricultural policy, agriculture, agricultural production, Czech agricultural policy.

Abstrakt

Táto práca sa zaoberala europeizáciu českej poľnohospodárskej politiky po vstupe Českej republiky do Európskej únie. Hlavným cieľom práce bolo porovnanie podmienok pre poľnohospodárov v období pred vstupom a po vstupe ČR do EÚ a konkretizovať dôsledky procesu europeizácie českej poľnohospodárskej politiky. Práca si kládla za cieľ odpovedať na dve kľúčové výskumné otázky. Prvá z nich sa zaoberala dopadmi reforiem spoločnej poľnohospodárskej politiky v ČR a druhá dôsledkami procesu europeizácie českej poľnohospodárskej politiky v oblasti produkcie vybraných komodít. Preto, aby bolo možné nájsť ľahšie odpoveď na výskumné otázky boli overované dve hypotézy a to, či reformy SPP smerujú od centrálneho direktívneho modelu poľnohospodárskej politiky smerom k trhovému modelu. Druhá hypotéza znela, či sa vstup do EÚ výrazne neprejavil na kvantite poľnohospodárskej produkcie v ČR. Obidve hypotézy boli potvrdené použitím metódy prípadovej štúdie a prepočítania dát z ročníkových správ ministerstva poľnohospodárstva ČR. Práca teda prispela k porovnaniu podmienok pre poľnohospodárov v období pred vstupom ČR do EÚ a po vstupe a konkretizovala dôsledky procesu europeizácie v oblasti poľnohospodárskej produkcie.

Abstract

This work focused with the europeanisation of czech agricultural policy after the Czech Republic joined the European Union. The main aim of this study was to compare the conditions for farmers in the period before and after accession to the EU and specify the consequences of the process of europeanisation of czech agricultural policy. The work aims to answer two key research questions. The first one dealt with the impact of the reforms of the common agricultural policy in the Czech Republic and the other consequences of the process of europeanisation of Czech agricultural policy in the production of selected commodities. Therefore, in order to easily find the answer to the research questions were tested two hypotheses. Whether reforms of the CAP directed from a central model of directive CAP towards market model. The second hypothesis was the accession to the EU has not materially affected the quantity of agricultural production in the country. Both hypotheses were confirmed using the method of case study and recalculating data from year reports of Ministry of Agriculture of the Czech Republic. The work thus contributed to the comparison of conditions for farmers in the period before accession to the EU and after the accession and specified the consequences of the europeanisation process of agricultural production.